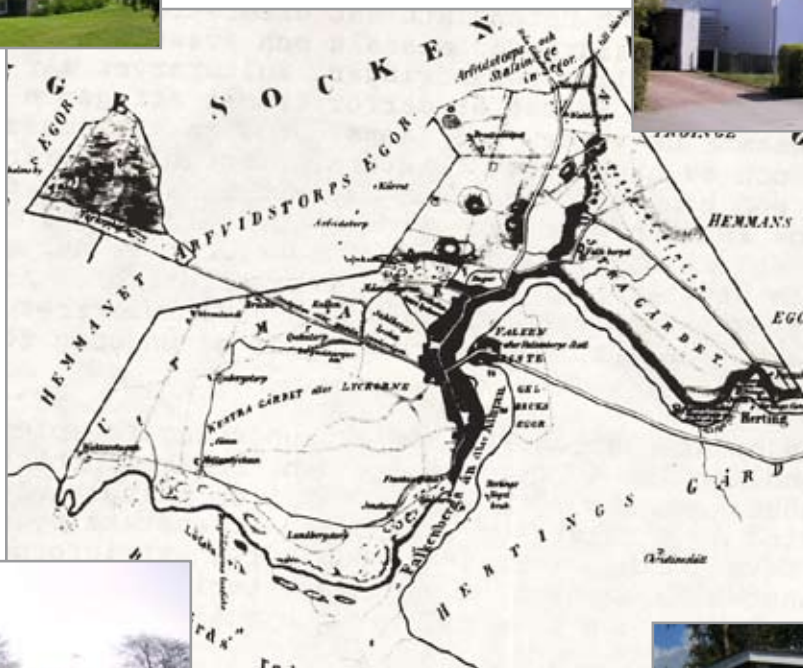

STADENS YTTRE ÅRSRINGAR

Översiktlig karaktärisering av bebyggelsens värden och kvaliteter i Falkenberg

Underlag för planering, underhåll och vård

Falkenbergs museum
Stadsbyggnadskontoret i Falkenberg
2005

Omslagsfoto:

Stora bilden: Karta över Falkenberg från 1855.

Små bilderna:

Överst till vänster: Kv Måsen 13 i Arvidstorp.

Nere till vänster: Kv Skålen på Västra Gärdet.

Överst till höger: Kv Myran i Herting.

Nere till höger: Badhytt på Skrea strand, Knölaberget.

Foto Anna-Karin Skiöld 2004.

Text och foto kapitlen Inledning, Västra gärdet, Valencia, Arvidstorp, Östra gärdet, Tröingeberg, Herting, Hjortsberg/Kristineslätt, Skrea strand och Slätten Anna-Karin Skiöld 2004.

Text och foto områdena Kv Rosen och Stafsinge strand på Västra Gärdet, Kv Svärdet i Arvidstorp, Falkvägen på Östra gärdet och Nedre Tröingeberg, samt kapitlen Skrea samhälle/Ringsegård, Vinberg och Skogstorp Christina Thunqvist Svantesson 2005.

Redigering och layout Christina Thunqvist Svantesson 2005.

FÖRORD

Under fyra månader, april – juli 2004, inventerade bebyggelseantikvarie Anna-Karin Skiöld Falkenbergs tätortsbebyggelse. Inventeringen färdigställdes och redigerades av bebyggelseantikvarie Christina Thunqvist under hösten 2005. Området som inventerats är det som ingår i Delöversiktsplanen för Falkenbergs kommun 2005. Arbetet har initierats av Falkenbergs museum och Stadsbyggnadskontoret i Falkenbergs kommun, Länsstyrelsen (länsantikvarien) i Halland samt Landsantikvarien, Hallands läns museer. Projektet är samfinansierat mellan de tre förstnämnda parterna.

Avsikten är att utredningen skall utgöra kunskapsunderlag både vid avvägningar inför beslut om bygglov och som stöd för fastighetsägarna vid vård och underhåll av bebyggelsen. Vidare skall utredningen ligga till grund för rekommendationer i detaljplaner och i delöversiktsplan för Falkenbergs centralort. Arbetet med utredningen ses även som en viktig del av det mer långsiktiga miljömålsarbetet då inventeringen avses bli ett hjälpmedel för att uppfylla miljökvalitetsmålen avseende "God bebyggd miljö".

Någon fullständig kartläggning av bebyggelsen har inte rymts inom projektet. Falkenbergs tätort har inventerats och inom denna har därefter "värde-enhetliga områden" identifierats. Genom att beskriva dessa avser vi att sprida kunskap och förståelse för hur bebyggelsen kommit till, vad som är tidstypiska karaktärsdrag och vad som kan vara viktigt att bevara för framtiden. Utredningsarbetet har inte varit inriktat på enstaka byggnader av stort kulturhistoriskt värde, då dessa av resursskäl avses inventeras och beskrivas i särskild utredning. Sålunda kan åtskilliga fastigheter som inte omnämns i denna utredning ha höga bevarandevärden.

De generella rekommendationer som tagits fram i rapporten utgör en sakkunnig bedömning av vad som krävs för att bevara de värden som bebyggelsen har. I delöversiktsplanen och kommande detaljplaner liksom vid bygglovprövning måste den politiska avvägningen göras av hur säkerställande av värdena skall ske.

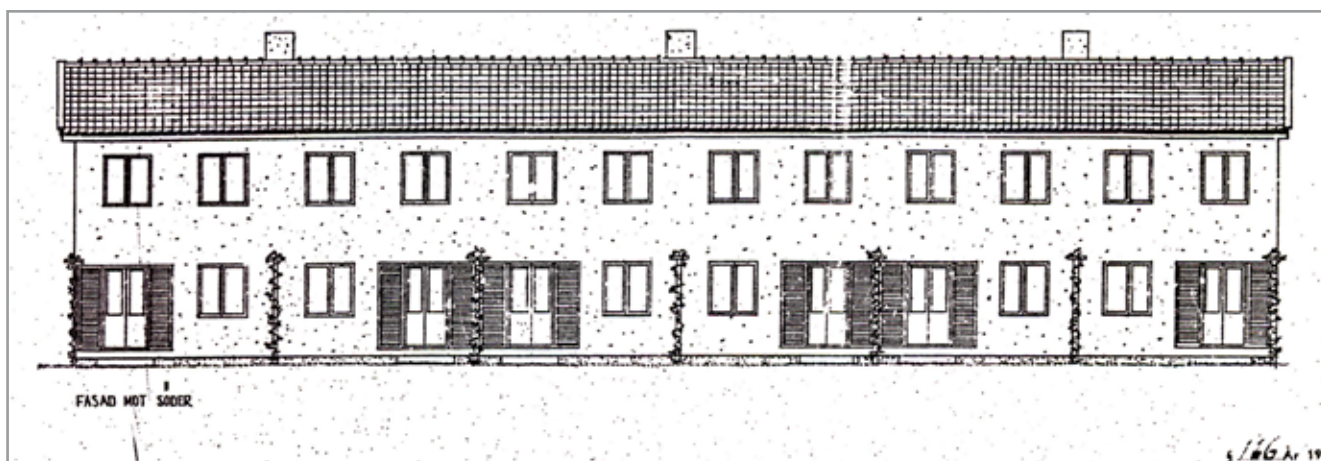
Vår förhoppning är att rapporten skall bli ett inspirerande, användbart och viktigt underlag för det fortsatta arbetet med bevarande och utveckling av staden.

För Stadsbyggnadskontoret

Monica Rudqvist Johan Risholm

För Falkenbergs Museum

Debbie Thompson

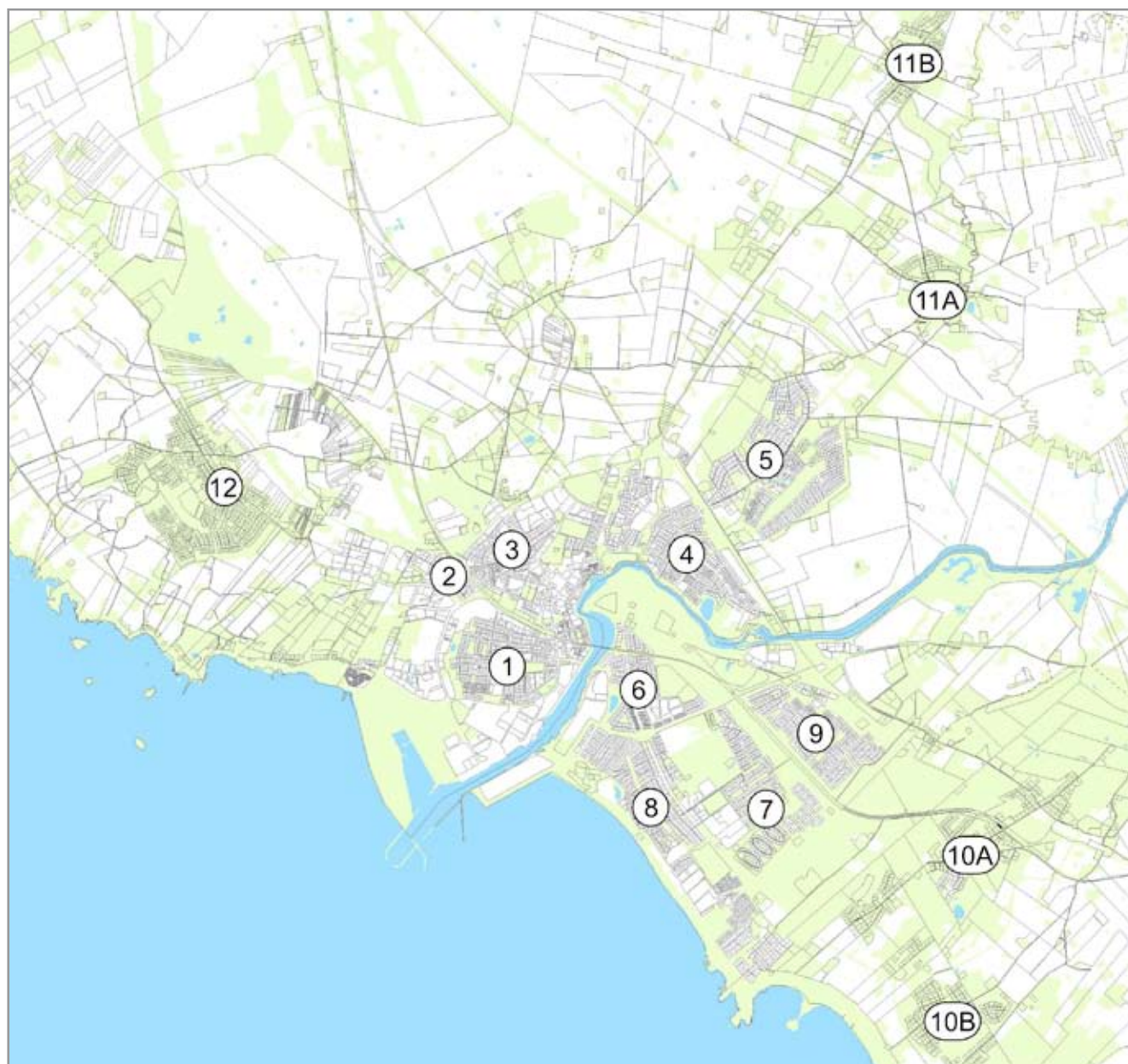

Nybyggnadsritning för radhus i kvarteret Rosen, Västra gärdet.

INNEHÅLL

ÖVERSIKTSKARTA	VI
INLEDNING	1
BYGGNAD SINVENTERINGENS BETYDELSE I PLANERINGEN	3
VARSAMMA FÖRÄNDRINGAR.....	5
FALKENBERG.....	6
1. VÄSTRA GÄRDET	11
1:1. KOMPASSEN OCH DEL AV SKOTET.....	15
1:2. DEL AV KV SKOTET, RODRET OCH MASTEN	17
1:3. MASTEN OCH DEL AV RODRET.....	19
1:4. STAREN, SVALAN OCH DEL AV TRASTEN, DUVAN, SIPPAN M.FL.....	21
1:5. DRAGGEN, TROSSEN, SEGLET, RIGGEN, RATTEN OCH DEL AV FLAGGAN.....	23
1:6. OMRÅDET SÖDER OM JÄRNVÄGEN.....	25
1:7. KVARTERET ROSEN 17, radhuslängorna	27
1:8. STAFSINGE STRAND	29
2. VALENCIA	31
2:1. KVARTEREN ORMBUNKEN, OLYMPEN OCH DIRIGENTEN.....	33
3. ARVIDSTORP OCH DELAR AV INNERSTADEN	35
3:1. KVARTEREN VINKELN OCH PASSAREN	39
3:2. KVARTERET ORMEN	42
3:3. TÄLTET 1-4	43
3:4. MÅSEN 2 OCH 13	45
3:5. KVARTEREN LANTARBETAREN OCH RÄTTAREN	47
3:6. KVARTERET HERDINNAN	48
3:7. DEL AV KV SÅNINGSMANNEN, ODALMANNEN OCH FOGDEN	49
3:8. KÄRRALYCKAN 4 - 7.....	50
3:9. KÄRRALYCKAN 1-3 OCH BRATTALYCKAN	51
3:10. REPSLAGAREN 16-20	52
3:11. KVARTERET SVÄRDET	53
4. ÖSTRA GÄRDET / FAJANS	57
4:1. KVARTEREN PILEN, BÅGEN OCH GRUEBÄCK.....	61
4:2. SLOALYCKAN	63
4:3. VINDILEN 1.	65
4:4. STÖVELN	66
4:5. KVARTERET LERMARKEN M.FL.....	67
4:6. KVARTEREN NITEN, NARVA OCH NOTARIEN	71
4:7. FALKVÄGEN I N-KVARTEREN	73
4:8. FAJANS	75
5. TRÖINGEBERG	79
5:1. FABO-HUSEN	81
5:2. ÖVRE TRÖINGEBERG	83
5:3. GAMMELS VÄG	86
5:4. RIMMAREVÄGEN	87
5:5. FLERFAMILJSHUSEN PÅ NEDRE TRÖINGEBERG	89
5:6. NEDRE TRÖINGEBERG	91

6. HERTING	93
6:1. KVARTERET MAJOREN M.FL.	97
6:2. KV LÖVET, LINSEN, LINDEN, LAMPAN OCH LAGMANNEN	101
6:3. KVARTEREN LÄNSMANNEN OCH LÄDERLAPPEN	105
6:4. KVARTERET LUGNET M.FL.	107
6:5. KVARTERET KORALLEN M.FL.	109
6:6. KV KNIVEN, KLIPPAN, KLASEN, KLUBBAN OCH KLINGAN	111
7. HJORTSBERG / KRISTINESLÄTT	113
7:1. KVARTERET SANDKORNET M.FL.	116
7:2. KVARTERET ORDENSBANDET M.FL.	117
7:3. KVARTERET HJORTEN.....	119
8. SKREA STRAND	121
8:1. BADSTUGEKVARTEREN	125
8:2. KVARTERET JUNGFRUN M. FL.....	129
8:3. HAVSBADSALLÉN: JULLEN, JORDGUBBEN, JÄNTAN OCH JUNGMANNEN	131
8:4. KVARTEREN JÄNTAN, JUNKERN OCH DEL AV FYREN	133
8:5. KVARTERET SNIPAN	134
8:6. KVARTERET LANTERNAN	135
8:7. KVARTERET PROPELLERN M.FL.....	136
8:8. KV KLYVARBOMMEN, ANKARSPELET, DEL AV DURKEN OCH HYTTEN	138
8:9. KVARTERET TULLKRYSSAREN M.FL.....	139
9. SLÄTTEN	141
9:1. KVARTERET VISAN M.FL.....	143
9:2. KVARTERET MARKURELL M.FL.	145
9:3. KVARTERET FRUNTIMRET M.FL.	147
9:4. KVARTERET HERTHA M.FL.....	148
9:5. KVARTERET RINGDANSEN M.FL.	149
9:6. OMRÅDET ÖSTER OM SIMMENS VÄG	150
10. SKREA SAMHÄLLE OCH RINGSEGÅRD	153
10:1. SKREANÄS, STATIONSSAMHÄLLET.....	156
10:2. SKREA BACKE	158
10:3. NORRA ÄNGSLYCKEVÄGEN	160
10:4. RINGSEGÅRD; rutnätsplanen.....	162
11. VINBERGS KYRKBY OCH SAMHÄLLE	165
11:1. OMRÅDET KRING VINBERGS KYRKA.....	168
11:2. HEDVÄGEN I VINBERGS KYRKBY	171
11:3. OMRÅDET VID F.D. JÄRNVÄGSSTATIONEN I VINBERGS SAMHÄLLE	173
12. SKOGSTORP	175
12:1. GAMLA CENTRUM MED VALLMOVÄGEN OCH TULPANVÄGEN.....	177
12:2. KEDJEHUSEN VID GULLREGNSVÄGEN	179
12:3. ”STRANDHAGA”, sydvästra Skogstorp	181
FOTO	183
TIDIGARE INVENTERINGAR MED KARTOR	184
ÖVRIGA KÄLLOR	189
STADSDELSKARTOR MED VÄRDE-ENHETLIGA OMRÅDEN	190

ÖVERSIKTSKARTA

Falkenberg med stadsdelarna

1) Västra gårdet	7) Hjortsberg
2) Valencia	8) Skrea strand
3) Arvidstorp	9) Slätten
4) Östra gårdet / Fajans	10) A: Skrea samhälle och B: Ringsegård
5) Tröingeberg	11) A: Vinbergs kyrkby och B: Vinbergs samhälle
6) Herting	12) Skogstorp

Kartor över stadsdelarna med värdeenhetsliga områden på sidorna 190-194.

INLEDNING

Syfte och målsättning

Inventeringen av Falkenbergs innerstad är ett led i miljömålsarbetet i Halland. År 1999 antog riksdagen 15 miljökvalitetsmål som ska uppfyllas till år 2020. Ett av delmålen är "God bebyggd miljö". Etappmål för bebyggelsen är bland annat att "*senast år 2010 grundas den statliga och kommunala planeringen på program och strategier för hur kulturhistoriska och estetiska värden ska bevaras och utvecklas*" dessutom ska "*den äldre kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsen senast 2010 vara identifierad och ett program för skydd av dess värden finnas*".

Syftet har varit att få en översiktlig inventering av bebyggelsen i hela Falkenbergs tätort. Fokus har lagts på något som benämns "värde-enhetliga områden". Områdena uppfyller något eller några av följande kriterier:

- sammanhängande och enhetligt
- kännetecknas av liknande bebyggelse, säregen stadsplan, likartade gatu- och trädgårdsrum, särpräglade detaljer etc
- präglas och karaktäriseras på ett tydligt sätt av en viss tid
- kulturhistoriskt värdefullt.

Det övergripande begreppet *kulturhistoriskt värde* kan omfatta

- dokumentvärde (så som t.ex. arkitekturhistoria; teknikhistoria eller information om stadens utveckling), och/eller
- upplevelsevärde (konstnärligt; upplevelse av tid och kontinuitet; miljömässigt så som placering i landskapet eller stadsmiljön)
- övergripande/förstärkande värden (så som autenticitet; representativitet eller sällsynthet).

Någon dokumentation av enskilda byggnader har inte varit avsedd att rymmas inom ramen för detta arbete. Rapporten ska å andra sidan kunna ligga till grund för framtida mer djupgående studier av Falkenbergs byggnadsbestånd.

Målsättningen har varit att få ett kunskapsunderlag för den fortsatta planläggningen och bygglovshandlingen i kommunen. Områdenas karaktärer har redovisats så att

deras fortsatta utveckling och förändring ska kunna ske utifrån de förutsättningar som finns och så att de kulturhistoriska värdena beaktas. Se vidare avsnitt "Byggnadsinventeringens betydelse i planeringen".

Inventeringens syfte är även att fungera som en kunskapskälla för allmänheten. Genom en ökad kunskap och information om områdets historia, karaktärer och kulturhistoriska värden underlättas bevarandearbetet.

Metod

Tätorten har delats in i områden, "stadsdelar", som därefter har beskrivits var och en för sig. (Avgränsningarna i detta arbete är utritade med prickad linje på kartorna. De skiljer sig något från de egentliga stadsdelarna som fastställts av kommunfullmäktige.)

En översiktlig inventering i fält har gjorts parallellt med studier av bygglovshandlingar och detaljplaner, både äldre och idag gällande. Även äldre foton har studerats. Tyngdpunkten har lagts vid att åskådliggöra hur tätortsbebyggelsen vuxit fram, när den planlades samt hur den bebyggts. Utifrån denna övergripande beskrivning har de värdeenhetsliga områdena valts ut.

Eftersom enskilda byggnader inte har lyfts fram, kan solitära byggnader med höga kulturhistoriska värden ha utelämnats. Istället har fokus riktats mot sammanhållande områden med tidstypiska karaktärsdrag.

Referensgrupp

Projektets referensgrupp har bestått av museichef Deborah Thompson, stadsarkitekt Monica Rudqvist, planarkitekt Johan Risholm, t.f. landsantikvarie Eivind Claesson / landsantikvarie Christer Gustafsson och länsantikvarie Mats Folkesson.

Kv Flaggan på Västra Gärdet.

Inventeringar i Falkenberg

Det är överlag få byggnadsinventeringar som har gjorts i Falkenbergs kommun. År 1991 antogs *Program för kulturmiljövård. Bygd att vårda!* gällande hela kommunen. Där ingår ett fåtal miljöer från tätorter.

Följande tidigare inventeringar över Falkenbergs tätort redovisas mer utförligt med kartor på sidorna 184-188:

- Bevarandeplanen för innerstaden (1986)
- Bevarandeplanen för delar av Herting (1991)
- Riksintresset; KN 21 (1987)
- Kv. Kyrkan, Prästgården m.fl. Kulturhistorisk undersökning (1989)
- Kv Svärdet och Nyckeln. Kulturhistorisk undersökning (1987)
- Östra gårdet. Kulturhistorisk undersökning av de äldsta egnahemskvarteren (1995).

Avgränsningar

Det område som ingår i inventeringen är det samma som omfattas av Delöversiktsplan för Falkenbergs innerstad 2005.

Stadens äldsta del har helt utelämnats. Den redovisas i bevarandeplanen för Falkenbergs innerstad som antogs av kommunfullmäktige i december 1986. Innerstaden ingår även i ett av Falkenbergs kommuns sex riksintressen

enligt miljöbalken. Riksintressets avgränsningar framgår av karta på sidan 187.

Bevarandeplanen kompletterades 1989 med en kulturhistorisk undersökning av kvarteren Kyrkan och Prästgården, som också ingår i riksintresset, samt de norrut angränsande kvarteren. Vad gäller bebyggelsen där hänvisas till dessa arbeten. Även stadens industriområden har medvetet exkluderats.

Inventeringen har bara omfattat exteriörer. Interiörer som trapphus m.m. har helt utelämnats. De äldsta egnahemskvarteren på Herting och Östra gårdet samt kvarteret Svärdet och Nyckeln beskrivs mer utförligt i de undersökningar som nämnts ovan.

Värdering och rekommendationer

Utifrån den översiktliga inventering som gjorts har områden lyfts fram och värderats. Rekommendationer för den framtida hanteringen och utvecklingen av områdena har även tagits fram. Denna värdering är generellt hållen. I den framtida bygglovshanteringen kommer särskilda värderingar och ställningstaganden att behöva göras vid varje enskilt ärende.

Förhoppningen är dock att föreliggande rapport ska kunna ge riktlinjer för såväl den kommunala handläggningen som den enskilda fastighetsägaren.

Kvarteret Kastanjen, Västra Gärdet.

BYGGNAD SINVENTERINGENS BETYDELSE I PLANERINGEN

Ett områdes kvaliteter, kulturhistoriska värden och särprägel måste fastställas för att man ska kunna säkerställa en hållbar utveckling av bebyggelsen samt ett önskvärt bevarande. Byggnadsinventeringar och kulturmiljöprogram är nödvändiga underlag för att kommunen ska ha möjlighet att ta ställning till ett framtida bevarande av byggnadsbeståndet och verka för att lagstiftningen efterföljs. Om ett områdes kulturhistoriska värde har identifierats och redovisats finns ökade möjligheter att hävda dessa i den kommunala planeringen och i bygglovshanteringen. Sedan plan- och bygglagens (PBL) införande 1987 har kommunerna planmonopol vilket också medför ett stort ansvar för att kulturmiljön beaktas och tillvaratas.

Genom att lyfta fram områden och beskriva dess kulturhistoriska värden kan förutsättningarna förbättras för att en framtida utveckling sker utifrån deras egna villkor. Det är viktigt att redogöra för vilka karaktärsdrag som är viktiga att värna.

Vid upprättandet av nya detaljplaner kan information om områdets värden inhämtas från byggnadsinventeringen. Man kan säkerställa skyddet, och skriva in planbestämmelser som varsamhets- och skyddsföreskrifter i detaljplaner, så att den kommande bygglovshanteringen underlättas. Varsamhetskrav och förvanskningsförbud kan också preciseras i planers beskrivningar.

Gällande bebyggelse i områden med utpekade kulturhistoriska värden bör antikvarisk sakkunnig ingå i bygglovsprövningen. Bygglövsnämnden har stora möjligheter att skydda bevarandevärd bebyggelse genom 3:e kapitlet i Plan och Bygglagen.

Hänsynskrav, PBL 3:1

Byggnader skall placeras och utformas på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till stads- eller landskapsbilden och till natur- och kulturvärden på platsen. Byggnader skall ha en yttre form och färg som är estetiskt tilltalande, lämplig för byggnaderna som sådana och som ger en god helhetsverkan.

Varsamhetskrav, PBL 3:10

Ändring av en byggnad skall utföras varsamt så att byggnadens karaktärsdrag beaktas och dess byggnadstekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden tas till vara.

Förvanskningsförbud, PBL 3:12

Byggnader som är särskilt värdefulla från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt eller som ingår i ett bebyggelseområde av denna karaktär, får inte förvanskas.

Varsamhetskravet enligt PBL 3:10 gäller alltid och ska beaktas vid all bygglovsprövning. Genom att lägga in konkretiserade varsamhetsbestämmelser i detaljplanen kan man tydliggöra vad det är i ett områdes särprägel och kulturhistoriska värde som ska bevaras. Här är det även möjligt att styra så att kommande förändringar bidrar till att återställa byggnaden i ursprungligt skick. I plan kan även skyddsbestämmelser enligt PBL 3:12 skrivas in för bebyggelse som klassats som särskilt kulturhistoriskt värdefull. Rekommendationerna i denna inventering kan sägas utföra sådan värdering som avses i PBL 3:12.

Enligt PBL 8:6 kan även bygglovsplikten via detaljplan eller områdesbestämmelser utökas med syfte att skydda värdefull bebyggelse. Om den pågående markanvändningen avsevärt försvåras på grund av skyddsbestämmelserna kan det leda till att fastighetsägaren har rätt till ekonomisk ersättning.

Nedan följer delar av PBL:s 8:e kapitel gällande bygglov, rivningslov och marklov som kan vara vägledande för ändringar inom inventerat område.

PBL 8 kapitel

1 § Bygglov krävs för att

- 1. uppföra byggnader,*
- 2. göra tillbyggnader,*
- 3. ta i anspråk eller inreda byggnader helt eller till viss del för väsentligen annat ändamål än det för vilket byggnaden senast har använts eller för vilket bygglov har lämnats,*

4. göra sådana ändringar av byggnader som innebär att det inreds någon ytterligare bostad eller någon ytterligare lokal för handel, hantverk eller industri.

3 § I områden med detaljplan krävs, utöver vad som föreskrivs i 1 och 2 §§, bygglov för att

1. färga om byggnader eller byta fasadbeklädnad eller taktäckningsmaterial samt för att göra andra ändringar av byggnader som avsevärt påverkar deras yttre utseende,
2. sätta upp eller väsentligt ändra skyltar eller ljusanordningar,

4 § Bestämmelserna i 1--3 §§ gäller inte i fråga om nedan angivna åtgärder beträffande en- eller tvåbostadshus och till dem hörande fristående uthus, garage och andra mindre byggnader (komplementbyggnader):

1. färga om byggnader inom områden med detaljplan, om byggnadens karaktär däri- genom inte ändras väsentligt,
2. med mur eller plank anordna skyddade uteplatser i anslutning till bostadshuset, om muren eller planket inte är högre än 1,8 meter, inte sträcker sig mer än 3,0 meter ut från huset och inte placeras närmare gränsen än 4,5 meter,
3. anordna skärmtak över sådana ute-

platser som anges i 2 eller över altaner, balkonger eller entréer, om skärmtaket inte är större än 12,0 kvadratmeter och inte sträcker sig närmare gränsen än 4,5 meter,

4. uppföra högst två komplementbyggnader i omedelbar närhet av bostadshuset, om byggnadernas sammanlagda byggnadsarea inte är större än 10,0 kvadratmeter, taknockshöjden inte överstiger 3,0 meter och byggnaderna inte placeras närmare gränsen än 4,5 meter.

6 § Kommunen får för ett område som utgör en värdefull miljö bestämma att bygglov krävs för att

1. inom områden som inte omfattas av detaljplan utföra sådana åtgärder som avses i 3 § första stycket 1,
2. inom områden med detaljplan färga om en- eller tvåbostadshus och komplementbyggnader,
3. underhålla sådan bebyggelse med särskilt bevarandevärde som avses i 3 kap. 12 §.

Kommunen får, i områden som utgör en värdefull miljö eller i områden för vilka områdesbestämmelser utfärdats, bestämma att bygglov krävs för att utföra sådana åtgärder som avses i 4 § andra stycket 1 och 2.

Kv Niten, Östra Gärdet.
Foto C. Thunqvist

VARSAMMA FÖRÄNDRINGAR

Generellt sett har all bebyggelse som uttrycker sin tids tankar och ideal ett kulturhistoriskt värde. En hållbar utveckling förutsätter att man ser varje enskild byggnads förutsättningar och kulturhistoriska värde som en tillgång. Förändringar av byggnadsbeståndet sker kontinuerligt och ska fortsätta göra så även i framtiden. Det gäller dock att varje förändring underordnar sig och anpassas till det befintliga.

Ett hus detaljer har stor betydelse för helhetsintrycket. Det är ofta genom byggnadsdetaljernas utformning som husen har smyckats och fått ett speciellt uttryck.

Tilläggsisoleringar som blev vanliga från 1970 och framåt döljer husens ursprungliga exteriörer. Genom nya fasader minskas taksprången och fönstren får en mer indragen placering med djupare nischer vilket både leder till ett nytt exteriört uttryck och mörkare lägenheter. De djupa fönsternischerna kan även öka bullernivåerna i lägenheterna genom att ljudvågorna hålls kvar på ett mindre utrymme.

Fönstren är en viktig del av husen. Olika tider symboliseras av olika fönsterutformningar gällande poster, spröjsverk, material och färgsättning. Tidigare var fönsterglasen tunnare. Det valsade glasets var det dominerande från 1930. Mycket av det fönsterglas som sätts in idag, både i nya och gamla hus, är ett så kallat floatglas som ofta är flera millimeter tjockare vilket gör att ljuset reflekteras mot ytan och därigenom skapar ett nytt fasaduttryck. Det är ofta att föredra att renovera gamla fönster, men om de måste bytas ut så bör de nya göras likt de gamla både vad gäller material och utformande.

Ett hus entré är viktig för dess karaktär. Tiden fram till 60-talet karaktäriseras av hantverksmässigt tillverkade portar, ofta med en kombination av trä och glas.

Entréernas portar, inramningar, eventuella skärmtak och armatur utgör en helhet som är viktiga att bevara. Idag är det tyvärr relativt sällsynt med entréer som har kvar de ursprungliga portarna. Många har bytts ut mot aluminiumdörrar som avviker från husets övriga arkitektur. Ett par fina exempel finns

dock utmed Holgersgatan invid Stortorget och i fastigheten Vinkeln 1 vid Holgers plan där dörrarna i trä och glas är bevarade.

Vänster: Holgersgatan 12. Höger: Vinkeln 1.

En annan viktig detalj på både enfamiljs- och flerbostadshus är balkongerna. Utformandet av balkongfronterna är en viktig del av den arkitektoniska karaktären.

I sammanhållande och enhetliga grupphusområden måste hänsyn tas till hela området. Vid förändringar går det inte bara att se till det enskilda huset utan hänsyn måste tas till hur helhetsintrycket påverkas. Till exempel måste större hänsyn tas till hela området vid förändringar av kedjehusen på Slätten än vad som behöver göras vid ingrepp på heterogena villabebyggelsen i östra delen av Hjortsberg.

FALKENBERG

Den befintliga bebyggelsen är ett resultat av samhällets utveckling. Genom att studera stadsplaner och byggnader kan mycket av en stads historia utläsas. Den nationella och lokala bostadspolitiken, industrialiseringen som lett till att flera stora företag etablerats i Falkenberg, befolkningsutvecklingen, bilismen och dragningarna av riksvägarna samt järnvägens intåg och ändrade sträckning i staden är några av de faktorer som lett till att staden idag ser ut som den gör.

För att få en förståelse för de kommande områdesbeskrivningarna följer nedan en kortfattad och översiktlig beskrivning av Falkenbergs utveckling under 1900-talet. Decenniernas årsringar går att utläsa i stadens bebyggelse.

Stadsplaner

Den första stadsplanen för Falkenberg utformades 1841. Tidigare samma år hade en stadsbrand ödelagt stora delar av staden vilket föranledde upprättandet av en regleringsplan. Den andra regleringsplanen utformades 1899. Planen omfattade fortfarande enbart staden väster om Ätran.

Falkenberg expanderade i snabb takt runt sekelskiftet 1900 och en ny regleringsplan, omfattande större områden, ansågs snart vara nödvändig. 1906 års stadsplaneförslag, utarbetad av Nils Gellerstedt, kom att innefatta Västra gärdet, inägo- och utmarksjordarna samt den västra delen av Herting. Gellerstedt var inspirerad av den medeltida stadsplanen med dess slingrande gator. Kvarteren Mälaren och Tegelbacken, som följer Ätrans östra strand, är ett resultat av Gellerstedts förslag. Planen fastställdes 1915 men Hertingområdet undantogs bland annat på grund av tegelbrukets nyttjande av området.

Innan den första stadsplanen för Herting fastställdes 1932 bebyggdes kvarteren Mälaren, Tegelbacken, Mältaren, Plantérlyckan och Ryggåsen med egna hemsvillor. Det rådde stor bostadsbrist i Falkenberg och redan 1898 hade det funnits planer på att upplåta tomter för egna hembyggnader. Nya stadsplaner upprättades på 1930-talet på grund av flyttningen av järnvägen.

Kommunens utvidgning

År 1907 inkorporerades Herting med Falkenbergs stad. Skrea hade invändningar mot detta eftersom de då förlorade skatteintäkterna från laxfisket i Ätran. År 1936 inkorporerades Arvidstorp med Falkenbergs stad. Falkenberg hade under lång tid motsatt sig detta på grund av ökade utgifter. Stadens utvidgades nu västerut. År 1951 inkorporerades Skrea med Falkenberg.

Måsa-Brittass stuga vid Arvidstorpsvägen.
Foto Severin Nilsson (1846 - 1918).

I början av 1950-talet skedde omfattande kommunsammanslagningar i Sverige. Antalet kommuner reducerades från cirka 2500 till omkring 1000 sk storkommuner. Nästa kommunreform sker 1971 då knappt 300 kommunblock bildas. Falkenbergs stad går då samman med sex landskommuner och bildar nuvarande Falkenbergs kommun.

Näringsliv

Stadens näringsliv har haft stor betydelse för dess utveckling. En av de tidigaste industrierna var tegelbruken. De leriga markerna i Falkenberg gav goda förutsättningar för tegelproduktion. Fajans tegelbruk, som senare gav namn till området Fajans, lades ner 1974. På Herting låg Falkenbergs tegelbruk som var igång fram till 1986. Även Falkenbergs Ångsåg med dess plankagård hade stor betydelse för Falkenbergs tidiga utveckling

Ett flertal stora industrier med många anställda har lett till en befolkningsökning och ett stort behov av bostäder under de senaste 100 åren. AB Falkenbergs Valskvarn, Hallands Lantmäns Centralförening och Falkenbergs Mek Verkstads AB som alla förlades vid Ätrans mynning är några av de företag som betydde mycket för stadens industriella uppgång under tidigt 1900-tal. Under mellankrigstiden etablerades stadens skindustri som då hade cirka 250 anställda.

Under efterkrigstiden började en högkonjunktur. Efter varvets start 1946 växte Falkenberg som industristad.

ASEA, senare Glasfiber, köpte mark i Falkenberg för att uppföra Skandinaviens enda glasfiberfabrik år 1960. Fabriken byggdes 1962 på östra sidan om Ätran. Kravet på hamnläge medförde att det fina grönområdet "Gröningen" fick offras. Förutom det hamnära läget efterfrågade företaget bostäder till sina anställda. Sammanlagt byggdes fem flerbostadshus under kort tid åt företagets anställda i kvarteren Linsen och Lagmannen på Herting. Fortfarande benämns de "glasfiberhusen". Fabriken lades ner på 1990-talet. Som mest arbetade 500 personer på företaget. På 1970-talet byggde Vin & Spritcentralen en anläggning, numera också nedlagd, vid Skrea strand.

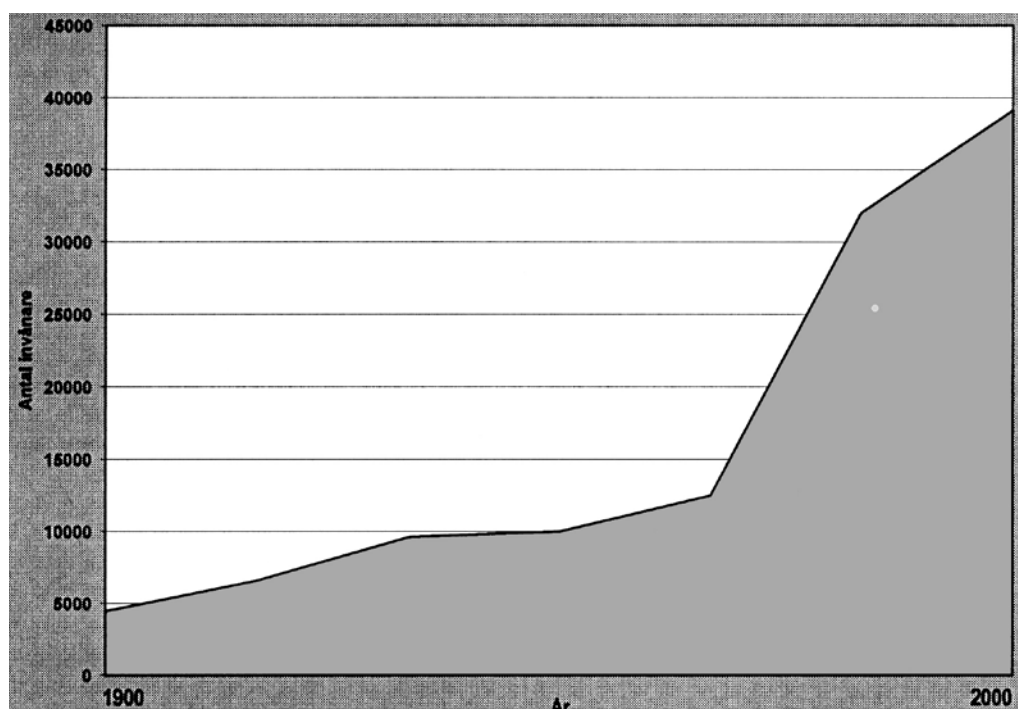
Befolkning

Från att ha haft omkring 4000 invånare i början av 1900-talet så hade antalet tiodubbats till sekelskiftet 2000. Denna kraftiga befolkningsutveckling beror inte bara på att kommunen har utvidgats geografiskt utan även på tätortens betydande expansion under dessa hundra år.

Bostäder och byggande

Från slutet av 1800-talet började Falkenberg växa i snabb takt. Från att ha varit en liten stad utmed Ätrans västra strand började nu nya områden planläggas. I takt med stadens industrialisering växte nya stadsdelar som Västra gårdet, Herting och Östra gårdet fram och staden kom att ligga på båda sidorna av Ätran.

Staten inrättade en egnahemslånefond 1904. Fonden skulle möjliggöra för människor att skaffa en egen bostad och den rådande bostadsbristen skulle byggas bort. Sammanhängande egnahemsområden började planläggas i städerna. I Falkenberg finns egnahemsbebyggelse framför allt på Herting, Västra gårdet och Östra gårdet. Byggandet av egnahem satte i gång på allvar efter första världskriget. Statens byggnadsbyrå gav ut typritningar för husen. Dessa typritningar

Befolkningsutvecklingen i Falkenberg under 1900-talet.

1900-talets början etablerades ett flertal företag som specialiserade sig på prefabricerad villaarkitektur. Två framstående företag var Boro-hus och AB Svenska Trähus. De gav ut kataloger med presentationer av olika hustyper. Ritningarna inkluderade även inredningar som garderober, kök och skåpsdetaljer. De monteringsfärdiga husen omfattade allt från mindre enfamiljshus till stora flerfamiljshus. Aktiebolaget Svenska Trähus i Stockholm anlidade framstående arkitekter men hade också eget arkitektkontor. Boro-hus var ett småländskt företag som från producerade villor

från 1922. Kataloghus finns på många platser i Falkenberg. De ovan nämnda företagen finns representerade med hus bland annat utmed Skepparegatan på Västra gårdet.

De stora kommunsammanslagningarna i Sverige 1952 ledde till ett ökat byggande av medborgarhus och folkets hus. Det uppkom även ett ökat behov av nya kommun- och stadshus. Denna tendens är tydlig i Falkenberg. År 1953 invigs Folkets Hus vid Stortorget. Stadens nya stadshus står färdigt 1959 efter ritningar av arkitekt Lennart Tham. År 1965 inleddes det statligt styrda miljonprogrammet. Regeringen hade tagit beslut om att en miljon bostäder skulle byggas inom en tioårsperiod. Under 1960-talet byggde Stiftelsen Hertingbostäder 370 nya lägenheter i staden. Bland annat byggdes hyreshus i kvarteret Relingen på Västra gårdet och i Sloalyckan på Östra gårdet. Storskaliga byggen med högt tempo resulterade i enhetliga hus. Detta var bland annat ett resultat av lånetaken från staten och den ökade bostads-

**Överst: Folkets hus vid Stortorget.
Under: Stadshuset vid Rådhusorget.**

bristen. Många förknippar miljonprogrammet med hyreshus i tre eller fler våningar, men ungefär en tredjedel av det byggnadsbestånd som uppfördes under denna tid var småhus.

Halland var ett av de län i Sverige där andelen bostäder i småhus översteg flerbostadshusen. I Falkenberg, som har en övervägande del småhusbebyggelse, är detta tydligt. Från slutet av 1960-talet och under 1970-talet sker en markant ökning av villabyggandet. Stora delar av Västra gärdet, Hjortsberg och hela Slättenområdet bebyggdes med villor.

Vid kommunsammanslagningen på 1970-talet gick de före detta småkommunernas allmännyttiga bostadsföretag samman och bildade Falkenbergs Bostads AB. Det nya bolagets första projekt blev två hus på Hallanäsgratan och 70 lägenheter på Tröingeberg.

De svenska stadskärnorna genomgick omfattande förändringar under 1960- och -70-talen. Även i Falkenberg genomgick centrum en sanering. Centrumvaruhus som Domus och centrala parkeringshus fick ersätta den äldre kvartersbebyggelsen.

Efter 1970-talets energikris stagnerade byggbranschen. Regeringen stimulerade marknaden på 1980-talet genom att införa ett

ROT-bidrag. Förkortningen står för reparation, ombyggnad och tillbyggnad. Befintliga byggnader började byggas om i högre rad. Exempel på det går att se i kvarteret Kompassen och delar av Skotet på Västra gärdet där 1940-talshusen år 1985 genomgick omfattande förändringar som bland annat omfattade tilläggsisoleringar och fönsterbyten.

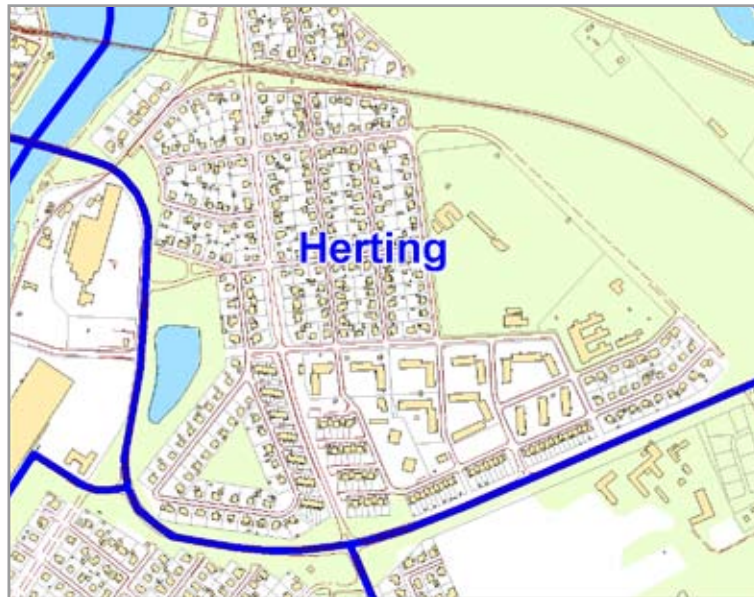
Byggandet tog dock fart igen och under 1980-talet byggdes bland annat ett flertal lägenheter i kvarteret Repslagaren i innerstaden samt i kvarteret Eldonet på Hjortsberg. I början av 1990-talet satsades det stort på området norr om den gamla E6:an. Då byggdes där över 200 lägenheter i en ny stadsdel, benämnd Falkagård.

**Överst: Det tilläggsisolerade kvarteret Kompassen på Västra gärdet.
Till vänster: Villor på Slätten, Spelmannen 4 - 7.**

6. HERTING

Stadsdelen Herting ligger direkt öster om Ätran och avgränsas av Peter Åbergs väg, Kristineslättsallén och den skogsplantering som Daniel Lundberg lät plantera år 1880. Namnet Herting kommer från det kronohemman med samma namn som låg vid nuvarande Hertings kraftstation och omnämns redan på 1500-talet. Det nuvarande corps de logiet byggdes 1842 av handlanden J P Lundberg. Efter honom är Lundbergsgatan uppkallad. Gården Herting köptes av Falkenberg stad 1901. Inkorporeringen av Herting innebar ökade utgifter för Falkenberg men fördelarna var fler. Genom tillgången till Hertings kraftverk gavs bl.a. nya möjligheter för industrialisering, dessutom kunde staden styra över hamnavgifter m.m. på åns båda sidor.

År 1728 lät Sören Sörensson, dåvarande ägare av Hertings gård, anlägga ett tegelbruk på platsen där nu Kapellkyrkogården ligger. Bruket flyttades omkring 1836 till området som idag är kvarteret Tegelbruket, där det fick ett mer hamnnära läge. Tullbron stod färdig 1761 och på Herting, intill ån, uppfördes tullhus och brotullhus. Tillverkningen vid AB Falkenbergs tegelbruk upphörde 1985.

Det var först på 1900-talet som Falkenbergs stad började exploatera det nyinkorporerade Hertings ägor. Här fanns fram tills dess

endast ett antal torp och backstugor. År 1906 utarbetade Nils Gellerstedt ett stadsplane-förslag som kom att innefatta den västra delen av Herting. Gellerstedts var inspirerad av den medeltida stadsplanen med dess slingrande gator. Kvarteren Mälaren och Tegelbacken, som följer Ätrans sträckning, är ett resultat av Gellerstedts förslag. Planen fastställdes väster om Ätran 1915 men Hertingområdet undantogs bland annat på grund av tegelbrukets nyttjande av området.

Backstuga på Hertingsområdet 1937. Foto från Falkenbergs museum.

Falkenbergs tegelbruk och hamnen efter 1904. Foto G A Nilsson. Från Falkenbergs museum.

Plantérlyckan.

Ryggåsen.

Plantérlyckan efter Lundbergsgatan.

Innan den första stadsplanen för Herting fastställdes 1932 bebyggdes kvarteren Mälaren, Tegelbacken, Mältaren, Plantérlyckan och Ryggåsen med egnahemsvillor. Det rådde stor bostadsbrist i Falkenberg och redan 1898 hade det funnits planer på att upplåta tomter för egnahemsbyggande. Staden skänkte tomter på Herting, en kommitté tillsattes 1916 och tre år senare startade AB Egna Hem. Många av husen ritades och uppfördes av byggnadsfirman Landsten/Andersson, men även av Bröderna Bengtssons byggnadsfirma.

Den egnahemsbebyggelse som uppfördes i kvarteren Mälaren, Tegelbacken, Mältaren, Plantérlyckan och Ryggåsen har idag ett högt kulturhistoriskt värde. De flesta husen i 1,5 plan har fasader av falkenbergsputs, en grov puts som spritsas på från ett par meters håll.

Området är noggrant dokumenterat i en bevarandeplan som antogs av kommunfullmäktige 1993. (Se kap. Tidigare inventeringar med kartor.) För mer information om området hänvisas till denna.

1932 års stadsplan som upprättats av Albert Lilienberg omfattade även området öster om Strandvägen där kvarter efter en rutnätsplan började bebyggas med villor under andra hälften av 1930-talet. Järnvägen fick en ny sträckning och drogs genom Herting 1936. Detta föranledde en revidering av stadsplanen för kvarteren Mälaren och Mältaren. Ett spår från Västkustbanan drogs norr om kvarteret Mältaren ned till Tegelbruket.

År 1948 reviderades stadsplanen för Herting igen. Anledningen var nya trafikförhållanden samt behovet av nya bostadsområden i områdets södra del. I 1948 års stadsplan för området ifrågasätts tegelbrukets lokalisering

i närheten av bostadsområdena men lertillgångarna förväntades vara slut mot slutet av 1950-talet. Under början av 1950-talet inleddes byggnationen av kvarteren söder om Hertings allé. Kvarteret Lövet med bostadshus och butik var det första som byggdes.

På Herting ligger Falkenbergs idrottsplats. Från sekelskiftet 1900 hade idrottsengagemanget ökat i Falkenberg. År 1914 hade frågan om en idrottsplats kommit upp men på grund av kriget kom det att dröja till 1921 innan stadens idrottsplats invigdes. Intill banan finns en entrébyggnad samt en läktare av betongelement.

Till vänster: Entrébyggnaden.
Under: Läktaren.

På Herting finns tidstypiska områden från 1910-tal till 1960-tal vilket tydligt går att avläsa i de olika kvarterens bebyggelse. Den äldsta delen med egnahemsbebyggelse från 1910- och -20-talen i kvarteren Mälaren, Tegelbacken, Mältaren, Ryggåsen och Plantérlyckan har här utelämnats med hänvisning till den tidigare utförda inventeringen "Förslag till bevarandeplan för Herting", antagen av kommunfullmäktige 1993. Sex andra områden med enhetliga bebyggelseområden har lyfts fram.

1. Kvarteret Majoren m.fl.

Området består av elva kvarter med villor utefter en rutnätsplan. Husen som är uppförda från 1938 till 1950-talets början har kunnat delas in i tre skilda kategorier; den typiska funktisvillan i två plan med kvadratisk byggnadskropp och flackt tak från 1930- och -40-talen, den mindre rektangulära enplansvillan från företrädesvis andra hälften av 1940-talet samt 1,5-plansvillan med en koncentration utmed Allévägen.

2. Kvarteren Lövet, Linsen, Linden, Lampan och Lagmannen

I de fem kvarteren söder om Hertings allé ligger en samlad bebyggelse med flerfamiljshus från 1950- och -60-talen. Husen uppfördes under snabb takt för att bland annat förse stadens nyetablerade industrier med bostäder åt sina anställda.

3. Kvarteren Länsmannen och Läderlappen

I den östra delen av Herting ligger dessa två kvarter med villor från 1950- och -60-talen. Utmed Krikortz väg ligger enplansvillor medan Fåborgsvägen kantas av 1,5-plansvillor. Karaktäriserande är de tidstypiska tegelfasaderna.

4. Kvarteret Lugnet m.fl.

Utmed Kristineslättallén och Strandvägen ligger sammanlagt sju kvarter med parhus från slutet av 1950-talet. Husen har trots sin enkla arkitektur ett flertal omsorgsfullt utformade detaljer som är karaktärsskapande för husen.

5. Kvarteret Korallen m.fl.

Mellan Olof von Dalins väg och Strandvägen ligger sju längor med radhus från slutet av 1950-talet. Det är en tidstypisk radhusbebyggelse i två plan. Längorna ligger snett i förhållande till gatulinjen och husen är förskjutna i förhållande till varandra. Karaktäriserande är bland annat de röda och gula tegelfasaderna, balkongfronterna och entrédörrarna.

6. Kvarteren Kniven, Klippan, Klasen, Klubban och Klingan

Utmed Olof von Dalins väg och Anders Anderssons väg ligger en villabebyggelse från 1950- och -60-talen. Husen som till stor del uppfördes av Sparbanken har till övervägande del sadeltak och gula tegelfasader. Utmärkande för området är husens gruppering kring ett öppet triangelformat grönområde.

6:1. KVARTERET MAJOREN M.FL.

Området består av kvarteret Majoren, Munken, Mästaren, Myran, Malen, Mätaren, Misteln, Masen, Anderstorp, Backstugan och Johanstorp. Kvarteren planlades 1932 och därefter började tomterna delas in. Tanken var att den mesta trafiken skulle ledas på Strandvägen så att inte bostadsgatorna behövde belastas med genomfartstrafik. Planen kom att ändras på grund av järnvägens nya sträckning genom området 1936. Inom kvarteren finns en blandad bebyggelse med villor i en till två plan. Ett par villatyper är dominerande, dels tvåvåningshuset i funktionalistisk stil och med en kvadratisk byggnadskropp som företrädesvis går att se utmed Strandvägen och Rådmansgatan, dels enplanshuset med flackt sadeltak som främst finns samlade utmed Borgmästaregatan. Även 1,5-plansvillor uppfördes, i första hand i kvarteret Masen längs Allévägen. Arkitekt till många av husen inom området var Sven Andersson, som även ritat liknande hus på Västra gärdet i kvarteren Skotet, Rodret och Masten.

Området består av en rutnätsplan. Norr om järnvägen bildar de tre kvarteren ett triangelformat område. I öst-västlig riktning går Lundbergsgatan, Plantervägen och Hertings allé som samtliga kantas av alléer. Mellan gatan och trottoaren finns en 1,5 meter brett grässtråk med träd. Även Allévägen som angränsar till idrottsplatsen har grässtråk och en allé. Gatorna har haft dessa utformningar

med alléer sedan området började bebyggas på 1930-talet. Tanken var att genom att anlägga planterade stråk skulle man motverka den enformighet som befarades medföras vid byggandet av ett sådant sammanhängande villaområde i en öppen terräng. Områdets särprägel är nu de gröna gatumiljöerna och de stora tomterna som tillsammans skapar en karaktär av trädgårdsstad.

Lundbergsgatan.

Plantervägen.

Hertings allé.

Rådmanngatan på 1940-talet, Foto Carl Werner. Foto från Falkenbergers museum.

Rådmanngatan 2004.

Rådmanngatan mellan Södra Linjevägen och Plantervägen har en samlad gatubild med tvåvånings funkisvillor. Husen uppfördes mellan 1937 och 1946. Utmärkande är de kvadratiska formerna och de flacka sadel- och tälttaken täckta med plåt eller papp.

Husen uppfördes med fönster i två eller fler lufter som ofta bildar karaktärsskapande fönsterband. De till övervägande del släta

putsfasaderna hade en ljus färgsättning. Många fasader har kvar sina ljusa putsfasader medan andra har klätts in i ljus eternit eller avvikande tegel. Entréerna som ofta förekommer på husens gavlar stämmer väl överens med husens arkitektoniska uttryck genom sina enkla och stilrena utformningar med små skärmtak och smäckra trappräcken.

Tidstypiska och välbevarade entréer.

Längs Borgmästaregatan finns en låg villabyggnad som uppfördes för mindre bemedlade barnfamiljer. Husen i ett plan och källare har rektangulär form och flacka sadeltak. De byggdes under mitten av 1940-talet och arkitekten bakom många av husen var Sven Andersson. De flesta hus kom att inrymma tre rum och kök på markplan och källare med tvättstuga, pannrum, torkrum och matkäl-

lare. I vissa av husen förlades badrummet på markplan medan andra fick toalett där och ett separat badrum i källaren. Idag har byggnaderna fått en heterogen karaktär genom fasadbeklädnader och tillbyggnader. Fönstren som till en början hade två och tre lufter är i dag i flera fall utbytta mot enluftsfönster.

Utmed Allévägen ligger en rad med 1,5-plansvillor. Dessa byggdes under slutet av

1940-talet och början av -50-talet. De flesta är kataloghus från företagen AB Svenska Trähus och AB WST hus. Men även före detta stadsarkitekten Gunnar Lydh står som arkitekt, bland annat till Masen 9.

Norr om järnvägen har bebyggelsen i stort sett samma karaktär. Funkishusen i två vå-

ningar ligger grupperade längs Strandvägen samt utmed Parkvägens och Ljungvägens norra delar. I kvarteren Backstugan och Johanstorp ligger en mer heterogen bebyggelse med villor i ett plan. Området har genomgått omfattande förändringar under årens lopp.

Foto troligen från 1950-talet över kvarteren Masen, Malen m.fl. Från Falkenbergs museum.

Villa på Borgmästaregatan.

På bilden ovan syns de tre typerna av villor inom området. Längs Allévägen, som är närmast i bild, ligger 1 1/2 plansvillor med sadeltak, utmed Borgmästaregatan grupperar sig en lägre enplansbebyggelse och längre bort vid Rådmanngatan utgörs bebyggelsen av tvåplansvillor.

Vissa hus har fått förändrat utseende, men i ett flertal fall är husens exteriöra uttryck

välbevarade. Genom att ta tillvara husens kvaliteter och låta de för tiden rådande stildelen bibehållas ökar det kulturhistoriska värdet, både för det enskilda huset och för miljön. På fotografierna nedan tydliggörs hur välbevarade byggnader kan bibehålla den särpräglade 1940-talskaraktären. Dessa inslag har höga kulturhistoriska värden.

Lundbergsgatan, Mästaren 3 och Munken 5, 1940-tal. Foto Linus Almqvist, från Falkenbergs museum.

Samma hus 2004.

Majoren 5.

Munken; Rådmansgatan - Lundbergsgatan.

Värdering och rekommendationer kvarteret Majoren m.fl.

Området har höga kulturhistoriska värden. Det är en väl sammanhållen miljö med egnahemsvillor från tre decennier. Det är av mycket stor vikt att områdets gröna struktur bevaras. De karaktärsskapande alléerna har stor betydelse för området och gaturummen. Träd bör inte tas ned, men kan beskåras om de skuggar för mycket.

Flera av husen är välbevarade och besitter höga arkitektoniska värden. Många vittnar om 1930-talets nya arkitekturstil vilken blev rådande efter Stockolmsutställningen 1930. Detta arkitektoniska uttryck bör värnas och bibehållas. Husens former och proportioner bör bevaras då flera områden uppvisar byggnader med en enhetlig karaktär.

En särskilt sammanhållen miljö finns utmed Strandvägen och längs Rådmansgatan, mellan Södra Linjevägen och Plantervägen. Av stor vikt är här de flacka sadel- och tälttaken, de släta och ljusa fasaderna, fönstrens indelning och entréernas utformningar. Det finns allt färre goda exempel av välbevarade funkisvillor kvar i staden, så de återstående bör klassas som högst skyddsvärda. Avvikande element som aluminiumfönster, farstukvistar, snickarglädje och nya panelfasader bör inte tillåtas då de inte alls överensstämmer med husens funktionalistiska arkitektur. Uterum bör uppföras fristående på tomten så husens karaktäristiska kvadratiska former bibehålls.

6:2. KV LÖVET, LINSEN, LINDEN, LAMPAN OCH LAGMANNEN

Mellan Strandvägen, Hertings allé, Rådmansgatan och Fåborgsvägen ligger ett samlat område med hyreshus i två och tre våningar. I ett planförslag från 1947 förespråkades att anlägga ett område med tät bebyggelse söder om Hertings allé. Planen fastställdes året därpå.

Husen byggdes mellan åren 1952 och 1962. De flesta husen ligger i vinkel och bildar öppna innergårdar. Denna gruppering av sammanbyggda lamellhus som öppnar sig mot söder är typiskt för 1950-talet. I kvarteret Linsen ligger två punkthus och i Lagmannen ligger tre lamellhus. Förutom bostäder finns en affär och en pizzeria i området. Butiken var från början en naturlig del av den grannskapsenhet som växte fram.

Längs Rådmansgatan och Hertings allé byggde Stiftelsen Hertingbostäders sina första hus 1952-53. Husen omfattade 75 lägenheter. År 1954 stod sammanlagt tolv trevåningshus med 150 lägenheter färdiga för inflyttning. Husen ritades av de internationellt kända

malmöarkitekterna Fritz Jaenecke och Sten Samuelsson. I anslutning till de nya bostäderna etablerades en Konsumbutik och kiosk. Butiken i kvarteret Lövet, ritad av Fritz Janaecke, är sammanbyggd med det bakomliggande bostadshuset och de har

tillsammans en enhetlig arkitektur. Den låga butiksbyggnaden har ett pulpettak med en utskjutande del som bärs upp av åtta smäckra pelare och skapar en modernistisk karaktär. Fasaden består av gult tegel, gul puts samt träpanel runt butiksingången. En typisk detalj som är kännetecknande för Fritz Janaecke var att ”stapla” teglet utan att lägga det i förband, som syns på butikens gavelfasader.

Teglet bildade på så sätt inte ett bärande murverk. Pelarna skapar tillsammans med vita linjer i fasaden vertikala band som går igen i bostadshusen.

Det mindre huset i kvarteret Lövet i korsningen Strandvägen-Hertings allé uppfördes 1967 som en provisorisk byggnad för Falkenbergs sparbank.

Husen i Linsen har gult fasadtegel som bryts av med hjälp av trapphusens vertikala linjer. Mot norr och öster finns de ursprungliga tvåluftsfönstren kvar. Mot söder och väster har de flesta bytts ut mot avvikande perspektivfönster i aluminium. Det tjockare glaset i de nya fönstren gör att de reflekterar ljuset mer och bryter mot den äldre utformningen. År 1990 byttes balkongfronterna ut i Lövet 1 och Linsen 1 och 2. Ursprungligen bestod de troligen av finkorrugerad plåt, vilket var vanligt under 1950-talet. Ett fåtal garage inryms i husens källarplan.

Kvarteret Linsen.

Inom området fanns förutom konsumbutik och kiosk även annan verksamhet vilket ett flertal bygglovshandlingar gällande skyltar vittnar om. Bland annat fanns en frisörsalong och klädbutiken Hertings manufaktur. Neonskylten till Nestle Salong har suttit på fasaden sedan 1956. Den idag något skamfilade skylten i rött och blått är ett värdefullt inslag i miljön.

I kvarteret Lampan har de tre husen fått ett nytt uttryck genom att de tilläggsisolerats, fått nya balkongfronter och nya aluminiumfönster. Istället för den gamla tegelfasaden har huset nu en plåtinklädd fasad i röda och gula kulörer. Genom tilläggsisoleringen har fönstren som tidigare låg i liv med fasaden fått en mer inskjuten placering. Detta skapar både försämrade ljusinsläpp och ökade bullernivåer i lägenheterna.

Entréerna har enkla inramningar av natursten och tegel. Olyckligtvis har samtliga entrédörrar inom området bytts ut och ersatts med aluminiumdörrar.

Punkthusen i kvarteret Linsen och lamellhusen i kvarteret Lagmannen byggdes 1962 i snabb takt för att förse de anställda vid den för staden nya glasfiberfabriken med boende. Husen kom att kallas "glasfiberhusen". De fem husen kom sammanlagt att inrymma 60 lägenheter. Det fanns ett planförslag för punkthusen redan 1957 men länsarkitekten ansåg då husen vara främmande för miljön, så det kom att dröja fem år innan de uppfördes.

Punkthusen består av kvadratiska byggnadskroppar med lägenheter kring ett centralt placerat trapphus. Husen har flacka tak utan taksprång. Den gula fasaden bryts av av fönstren som bildar vertikala band. De har på senare år bytts ut mot aluminiumfönster. Fasaden och balkongfronterna har klätts med steniskivor.

I Lagmannen planerades till en början de tre lamellhusen ligga utmed kvartergränsen och tillsammans bilda en öppen grönyta i mitten likt de angränsande kvartererna. Men istället förlades de parallellt och snett i förhållande till gatusträckningen.

De parallella lamellhusen och de svagt sluttande sadeltaken är kännetecknande för 1960-talet. Gavelfasaderna, under de kraftigt markerade taksprången, består av rött tegel medan långsidorna klätts med brun plåt och steniskivor. Husen har perspektivfönster i olika storlekar. På husens baksidor finns rader med balkonger som sträcker sig utmed hela huslängden. (Se bilder sid 104.)

Till vänster
kvarteret Linsen.
Under kvarteret
Lagmannen.

Värdering och rekommendationer kvarteret Lövet m.fl.

Området utgör en samlad miljö med två- och trevåningshus med en tidstypisk arkitektur från företrädesvis 1950-talet. Det är en utpräglad efterkrigsbebyggelse med bostadshus kring öppna grönytor som, tillsammans med den anslutande butiken, bildar en grannskapsenhet. Byggnaderna har ett stort arkitekturhistoriskt värde och är ritade av Jaenecke/Samuelsson vilka utgjorde ett välrenommerat arkitektpar både nationellt och internationellt under denna tid. Femtioalets byggnader är ofta enkla men har många omsorgsfullt utformade detaljer, liksom husens markerade entrépartier, som är viktiga att värna.

Bebyggelsen i området uppvisar till stor del sådana kvaliteter som avses i PBL 3:12 och bör aktivt bevaras. Vid kommande planläggning bör skyddsföreskrifter prövas. Den tidstypiska grupperingen av byggnaderna med 1950-talets gårdsrum som öppnar sig mot söder och -60-talets punkthus och parallella lamellhus bör bibehållas. De röda och gula tegelfasaderna bör bevaras intakta. Fönstren bör bevaras och de fönster som redan är utbytta bör i framtiden ersättas med träfönster med valsat glas likt de ursprungliga. Aluminiumfönster med tjockare floatglas bör sålunda inte tillåtas. Husens värden skulle öka om existerande aluminiumdörrar ersattes av trädörrar, liknande de ursprungliga. De nedsänkta garagen är en viktig del av miljön.

Butiksbyggnaden i korsningen Strandvägen-Hertings allé är en viktig del av miljön och bör behandlas med största omsorg. Den särpräglade arkitekturen har höga kulturhistoriska värden och bör bevaras genom skyddsföreskrifter i plan. Eventuella nya verksamheters skyltar bör anpassas till den värdefulla exteriören.

6:3. KVARTEREN LÄNSMANNEN OCH LÄDERLAPPEN

I kvarteren Länsmannen och Läderlappen ligger villor som uppfördes mellan åren 1954 och 1965. Det är två hustyper som förekommer, dels de rektangulära enplansvillorna utmed Krikortz väg, dels 1,5-plansvillorna på båda sidor av Fåborgsvägen.

Området gränsar i öster till en tallplantering som ligger mellan husen och järnvägen. Stadsplan för området upprättades 1948 och tomterna delades in år 1954 då även de första husen byggdes.

Längs Krikortz väg ligger enplansvillor med en rektangulär grundform och källare. Husen har rött fasadtegel och sadeltak i cirka 30 graders taklutning täckta med svarta och röda tegelpannor. De flesta hus har enlufts-fönster, vilket hade blivit allt mer vanligt under 50-talet då husen uppfördes.

Länsmannen.

Utmed Fåborgsvägen ligger 1,5-plansvillor i gult tegel och brantare sadeltak, med en lutning på cirka 45 grader. Arkitekt till flera av villorna var L.R. Fahlén, som även ritade flera av husen längs Olof von Dalins väg.

Husen längs Fåborgsvägen och Olof von Dalins väg uppfördes under samma tidsperiod och bildar liknande gaturum. Tegelfasaderna är det utmärkande för husen och arkitekterna har använt sig av murningen för

att göra artikuleringar i fasaderna. Fönstren och dörrarna har i flera fall murade omfattningar och dekorativa mönstermurningar som lättar upp fasaderna. Vid sidan om det så är det främst balkongernas och trapornas gjutna räcken som står för husens dekorationer. De har ett formspråk som är signifikant för 1950-talet. Fönstren består till övervägande del av två lufter och kompletteras av mindre spröjsade fönster, vanligtvis i anslutning till entréerna.

Läderlappen.

Värdering och rekommendationer Länsmannen och Läderlappen

Längs Krikortz väg och Fåborgsvägen ligger en tidstypisk 1950- och -60-tals villabebyggelse. De enhetliga tegelfasaderna är karaktäriserande för området och bör bevaras. De tegeltäckta sadeltaken på byggnaderna utmed Fåborgsvägen skapas en sammanhållen gatumiljö som bör bibehållas. Takkupor och tillbyggnader mot gatan bör inte tillåtas. De tidstypiska detaljerna som balkongfronter och trappräcken är viktiga delar av husen.

6:4. KVARTERET LUGNET M.FL.

Utmed Rådmanngatan och Fåborgsvägen ligger sju kvarter med en enhetlig parhusbebyggelse. Par- och radhus blev vanligt förekommande i Sverige under 1950-talet. Genom att exploatera centrala områden med tätt liggande hus kunde byggandet blir mer lönsamt.

Stadsplan för området fastställdes 1957 och samma år delades tomterna in. Husen uppfördes av Stiftelsen Hertingbostäder mellan

åren 1957 och 1958. Det byggdes sammanlagt 28 parhus som alla var till försäljning. Området kom att kallas Störbylånga efter Bror Störby vid Hertingbostäder.

Husen fick omfattande sprickbildningar i väggarna vilket ledde till fuktskador. På grund av de uppkomna skadorna kläddes fasaderna, som till en början bestod av putsad lättbetong, med eternitplattor 1967. Samtidigt isolerades ytterväggarna vilket lett till mer indragna fönster.

De flacka sadeltaken är i de flesta fall täckta med papp. De två våningarna skiljs av med ett horisontellt band i plåt. Enluftsfönstren har en symmetrisk placering. Alla hus har

olika kulörer. Husen utmed Rådmanngatan har fem småfönster i betongglas på framsidan och enhetliga entréer med dörrar i trä och glas som kröns av sluttande skärmtak.

Mellan husen ligger garagen med sina dubbla dörrar parvis. Husen utmed Fåborgsvägen skiljer sig något från de längs Rådmansgatan, bland annat genom att entrén sitter mellan bostadsdelen och garaget samt att de dekorativa betongglasen är placerade på gaveln.

Parhusen präglas av en enhetlig utformning och en enkelhet i arkitekturen som ac-

centueras av omsorgsfullt utformade detaljer. Fönstren på andra våningen som vetter mot baksidan har försetts med räcken med smidesdekorationer som finns kvar på vissa av husen. Utformningen av räcken går igen i flera byggnader i Falkenberg. Samma mönster finns bland annat i trappräcken till villor i Hjortsberg i kvarteren Sandkornet och Sandstormen.

Värdering och rekommendationer kvarteret Lugnet m.fl.

Husen har ett mycket stort värde genom sitt sammanhållna enkla formspråk. De omsorgsfullt utformade detaljerna som dörrarna, de sluttande skärmtaken, metallräcket vid baksidans fönster och betongglasen som sitter i grupper om fyra eller fem är karaktärsskapande för husen och bör bibehållas intakta.

Tillbyggnader på husens framsida bör inte tillåtas. Farstukvistar, snickarglädje och lösa spröjs bryter av mot husens enkla och utpräglade 1950-talsarkitektur och bör undvikas. Färgsättningen bör regleras så den överensstämmer med 1950-talets arkitektur.

6:5. KVARTERET KORALLEN M.FL.

Utmed Olof von Dalins väg byggde Stiftelsen Hertingbostäder sju längor med radhus, omfattande totalt 31 bostäder, under andra hälften av 1950-talet. Stadsplan för området hade fastställts 1955 och tomterna delades in året därpå.

Denna typ av radhusbebyggelse var vanligt förekommande i Sverige under efterkrigstiden. Husen som ligger snett i förhållande till gatusträckningen är förskjutna i förhållande till varandra. Husen består av två våningar och källare. På framsidan finns garaged-

farter. Efter andra världskriget hade privatbilismen ökat markant och garaget fick en ny integrerad del i bostaden på detta sätt.

Fasaderna utgörs av gult och rött tegel, varannan länga i vardera färgen. De flacka taken är täckta med papp. Husen har perspektivfönster med till övervägande del vitmålade karmar. Mellan fönstren finns putsade partier som är gröna på de gula tegelhusen och vita på de röda, vilka tillsammans med fönstren skapar horisontella band på fasaderna.

Entréerna är svagt markerade genom en murad tegelomfattning. De yttersta husen har entréerna på gavlarna. I trädörrarna finns

sexkantiga glasrutor. Denna typ av avvikande fönsterform var vanliga inslag i byggnader från 50-talet. Bredvid gavelentréerna sitter små fönster med färgat glas i mönster.

Husen byggdes med altaner, med golv av klinker och ölandssten, och små balkonger på baksidorna. Det uppkom snart en allmän önskan om större utrymmen. År 1967 lämnade flertalet av fastighetsägarna in bygg-

lovsansökan gällande utbyggnad av de befintliga altanerna samt större balkonger. De ursprungliga balkongerna revs på de flesta hus och ersattes av nya med samma bredd som husen.

Värdering och rekommendationer Korallen m.fl.

Området utgörs av en sammanhållen och värdefull tidstypisk radhusbebyggelse från 1950-talet. De enhetliga tegelfasaderna förstärker den tidstypiska 1950-60-talsmiljön.

Den homogena utformningen bör bibehållas, exempelvis gällande fasader, fönster och balkongfronter. Husen präglas idag mycket av de altaner och balkonger som byggdes till 1967. De ursprungliga dörrarna är viktiga delar av exteriören och bör behållas.

6:6. KV KNIVEN, KLIPPAN, KLASEN, KLUBBAN OCH KLINGAN

Kvarteret Klasen.

Längs Olof von Dalins väg och Anders Anderssons väg, som tillsammans bildar en triangel, ligger fem kvarter med 1,5-plansvillor. Husen uppfördes från 1954 och framåt. De grupperar sig kring en öppen trekantsformad grönyta med lekplats. Flera av husen, bland annat Klasen 4, är ritade av AB Svenska Trähus och uppförda som monteringsfärdiga kataloghus. Även Gunnar Lydh ritade flera av husen.

Karaktärsskapande är de gula tegelfasaderna och sadeltaken med rött tegel. Sadeltaken går i flera fall ner över entréerna och bildar små skärmtak, medan andra hus har entréerna på gavlarna och tak i plåt. Många av husen har kvar sina ursprungliga balkongfronter och trappräcken med höga estetiska värden.

På ritningarna tydliggörs det vilken central betydelse trappornas och balkongernas utformande hade för husens utsmyckning. Ett fint exempel på detta finns på fastigheten Klubban 1, som syns på fotografiet på sid 112. Här finns en enhetlig utformning av balkongfront, trappräcke och skärmtak över entrén i vitmålat smide. Husen har en- och tvåluftsfönster och i flera fall finns de ursprungliga dörrarna kvar och förstärker 1950-talets formspråk.

Utmärkande för områdets gatubild är de låga tegelmurarna vid tomtgränserna. Rött och gult fasadtegel som murats i olika mönster och med överliggare i tegel eller natursten avgränsar tomterna från trottoaren. Dessa staket har ett kulturhistoriskt värde då de vittnar om Falkenbergs betydande tegelindustrier.

I kvarteret Minnet ligger stora tvåplansvillor med rektangulära byggnadskroppar. Entréerna ligger mot Anders Anderssons väg och mot Strandvägen ligger relativt stora trädgårdar. Husen har flacka sadeltak täckta

med rött taktegel. Fönstren har en och två luffer. I kvarteret Magnetten ligger fyra villor med branta sadeltak och gavlarna mot gatan. Av villorna är en putsad medan de andra har tegelfasader.

Värdering och rekommendationer kvarteret Kniven m.fl.

Området utgörs av en enhetlig, tidstypisk, femtiotalers villabebyggelse i 1,5 plan. Särpräglade är de gula tegelfasaderna och de tegeltäckta sadeltaken. Den trekantsformade grönytan i mitten har ett stort värde för området. Utbyggnader bör främst tillåtas på husens baksidor så att gatumiljöns helhetsvärde bibehålls.

Tegelfasaderna bör bevaras och inklädningspaneler undvikas. Särskilt betydelsefullt är detta i kvarteren Kniven, Klippan och Klasen där teglet är utmärkande. Bevarade detaljer som balkongfronter och trappräcken i smide förstärker områdets värde och bör bibehållas. Även de kvarvarande låga tegelstaketen är karaktärsskapande för gatubilden och bör bevaras.

FOTO

Inventeringens digitala foton finns på CD hos Falkenbergs museum och på Stadsbyggnadskontoret i Falkenberg.

TIDIGARE INVENTERINGAR MED KARTOR

Falkenbergs kommun:

Falkenberg – stad att bevara. Populärutgåva av bevarandeplanen för Falkenbergs innerstad (1991)

Bevarandeplanen antogs av kommunfullmäktige 1986. Den bygger på en total byggnadsinventering som utfördes 1982 av Hallands läns museer, Landsantikvarien. (D.v.s. alla byggnader inom det avgränsade området inventerades.) Se karta sid 185.

Utvalda hus är klassade enligt:

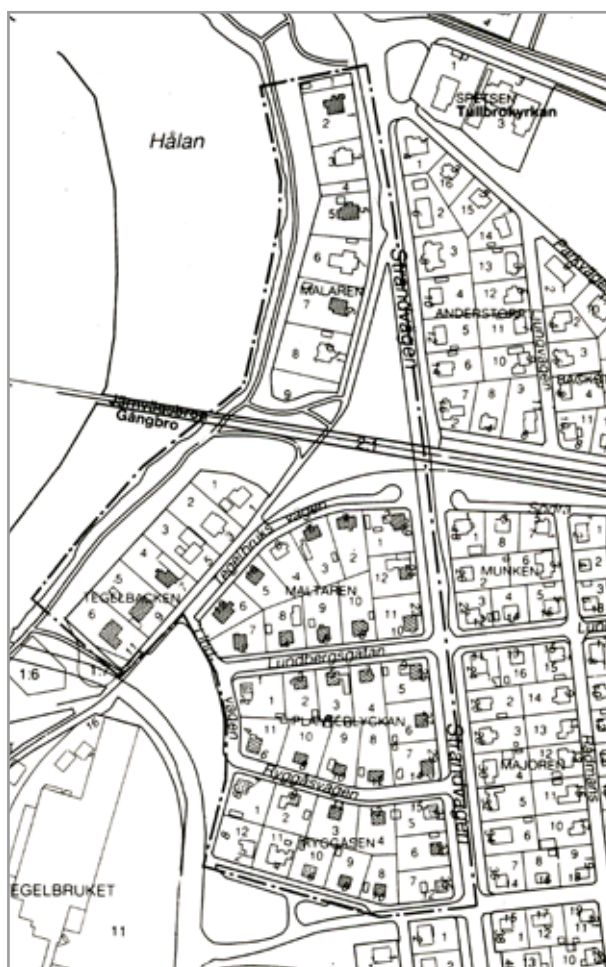
- Byggnadsklass 1: Byggnad av större kulturhistoriskt värde, som inte får förändras exteriört. (Rött på kartan.)
- Byggnadsklass 2: Byggnad av större kulturhistoriskt värde, vars yttre form och allmänna karaktär ej får förvanskas. (Rödrutigt på kartan.)
- Miljöbeteckning M: Område av särskilt kulturhistoriskt värde och av stor betydelse för stadsbilden. Beteckningen omfattar även gator, torg och platser. (Blått på kartan.)

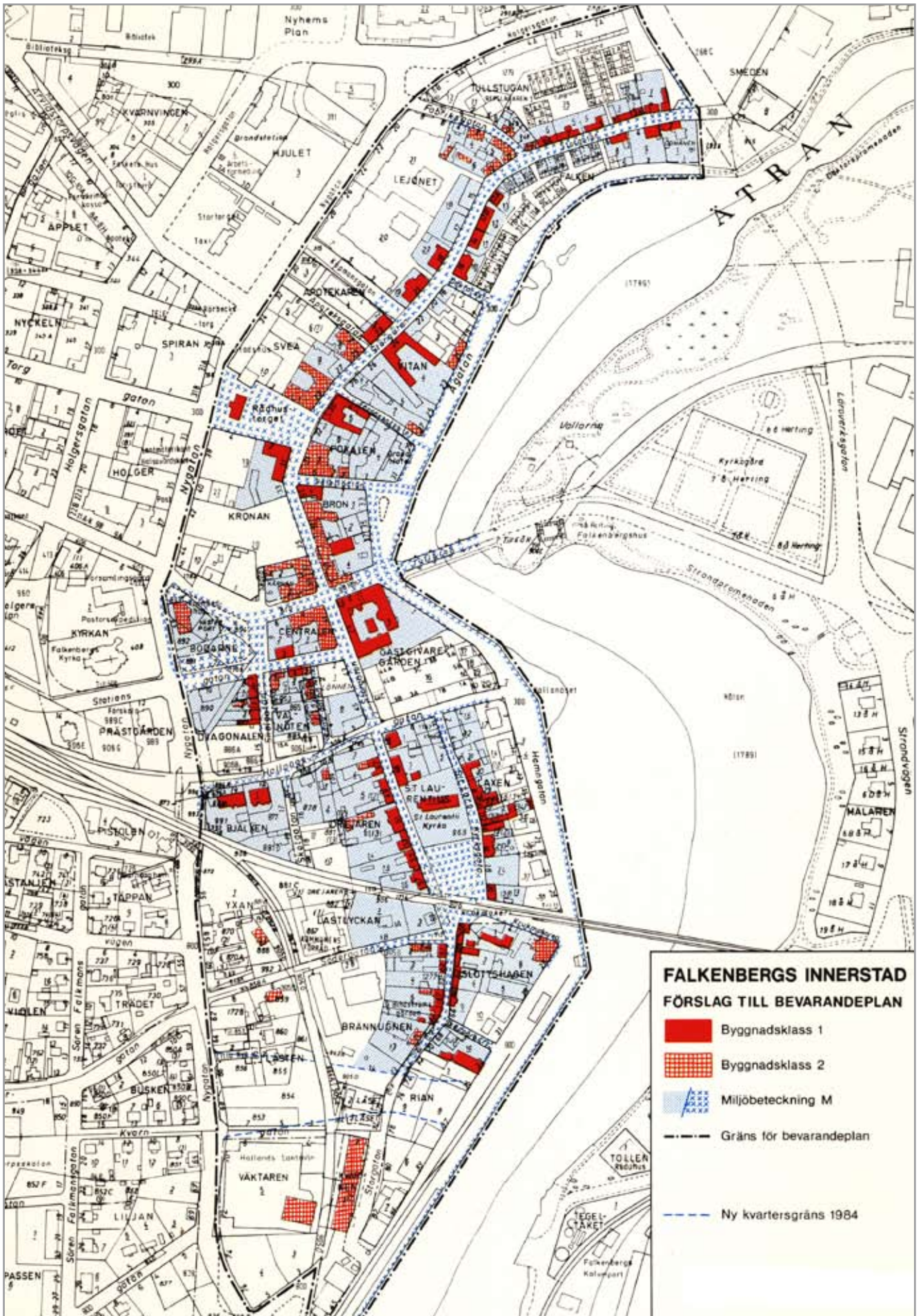
Falkenbergs kommun och Hallands läns museer, Landsantikvarien:

Förslag till bevarandeplan: Herting. Kv Mälaren, Mältaren, Planterlyckan, Ryggåsen och Tegelbacken. (1993)

Bevarandeplanen för delar av Herting antogs av kommunfullmäktige 1993. Underlaget är en total byggnadsinventering och kulturhistorisk undersökning som Landsantikvarien utförde 1984. Rapporten redogör för områdets kulturhistoriska värden och hur de bör bevaras. Materialet är avsett som underlag vid planfrågor i området.

Resterande delar av Herting utgör värdeenhetsliga områden i "Stadens yttre årsringar", se sidorna 93 - 112.

Riksintresse:

1987 blev Falkenbergs innerstad utsedd av regeringen till riksintresse enligt dåvarande naturresurslagen, nuvarande miljöbalken. I hela Halland finns 42 kulturmiljöer av riksintresse varav sex i Falkenbergs kommun. Skrivelsen från riksantikvarieämbetet till regeringen inför utnämningen beskriver hur Falkenbergs stadskärna framstår ”som en av de värdefullaste och bäst bevarade stadsmiljöerna i södra Sverige, varför det är angeläget att den behandlas på sådant sätt att dessa värden bevaras åt framtiden till glädje också för kommande generationer”. (Citat och karta på sid. 146-147 ur ”Falkenberg – Stad att bevara”.)

Förutom det område som omfattas av bevarandeplanen ingår också kvarteren Kyrkan och Prästgården (se nedan), stationsområdet samt området kring kapellkyrkogården och borgruinen på andra sidan Tullbron. Beteckningen på riksintresset är KN 21.

Riksintressebegreppet avser att skydda kulturmiljön mot ingrepp som kan skada kulturvärdena i samband med planering och byggande. Kommunerna bör förebygga sådana ingrepp genom planbestämmelser. Länsstyrelserna ska uppmärksamma att värdena beaktas.

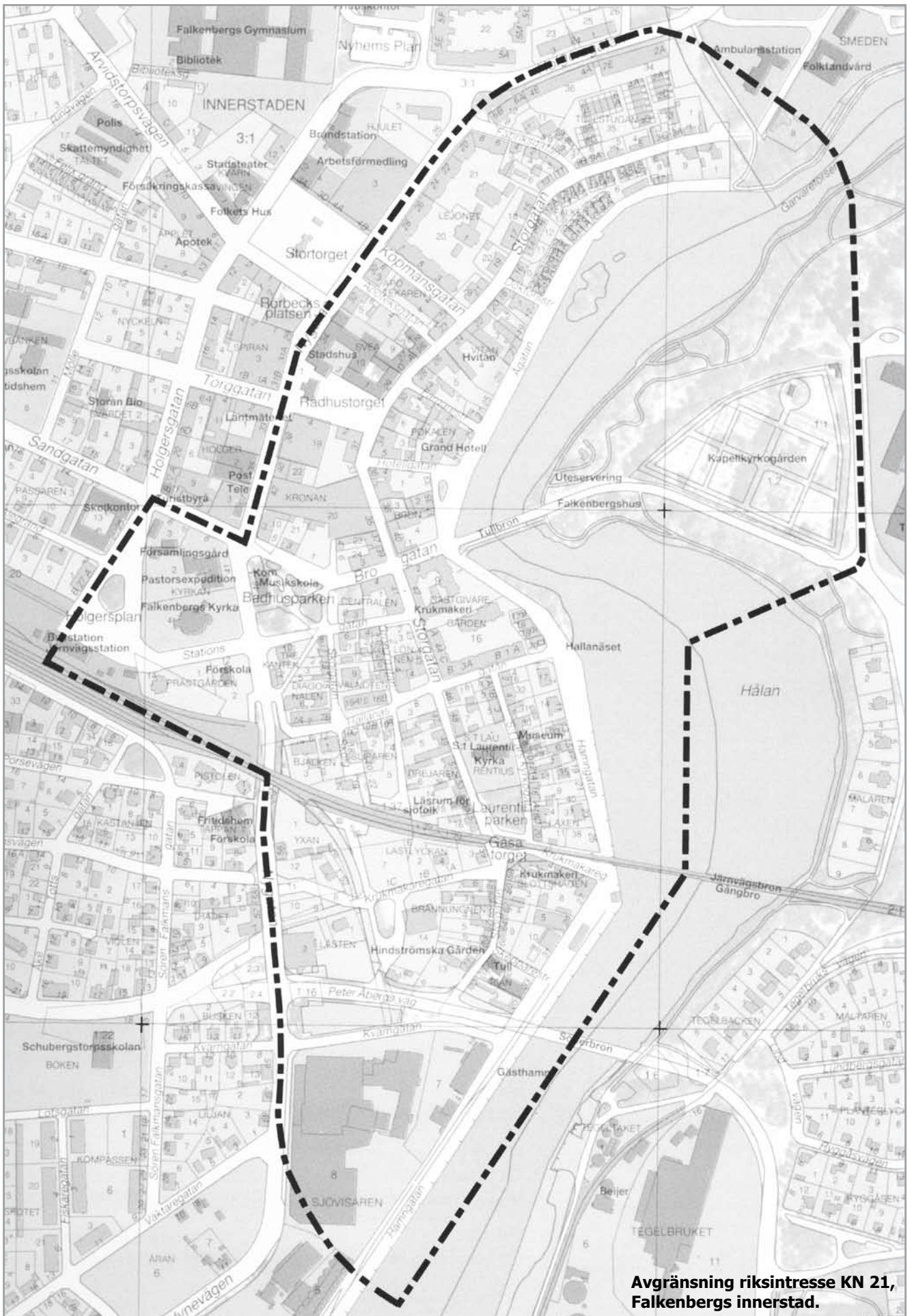
Falkenbergs kommun och Hallands läns museer, Landsantikvarien:

Kulturhistorisk undersökning av kvarteren Kyrkan, Prästgården m.fl. (1990)

Rapporten kompletterar bevarandeplanen med avseende på riksintresseområdet i stadens västra delar. Kvarteren Kyrkan och Prästgården samt området kring järnvägsstationen ingår i riksintresset men kom inte med i bevarandeplanen.

Dessutom undersöktes den numera till största delen rivna bebyggelsen i kvarteren Holger, Spiran (med f.d. Lyckan) och Hjulet samt Stortorget, d.v.s. området mellan Holgersgatan och Nygatan. Området angränsar i öster till bevarandeplanens och i väster till det område som inventerats i ”Stadens yttre årsringar”.

**Avgränsning riksintresse KN 21,
Falkenbergs innerstad.**

Falkenbergs kommun och Hallands läns museer, Landsantikvarien:

Kv. Svärdet och Nyckeln, Falkenberg. Kulturhistorisk undersökning. (1987)

1987 blev kvarteren Svärdet och Nyckeln aktuella i samband med planer för rivning och nybebyggelse. Hallands Läns museer, Landsantikvarien genomförde då en inventering och utförlig dokumentation av kvarteren på uppdrag av Kulturnämnden i Falkenbergs kommun.

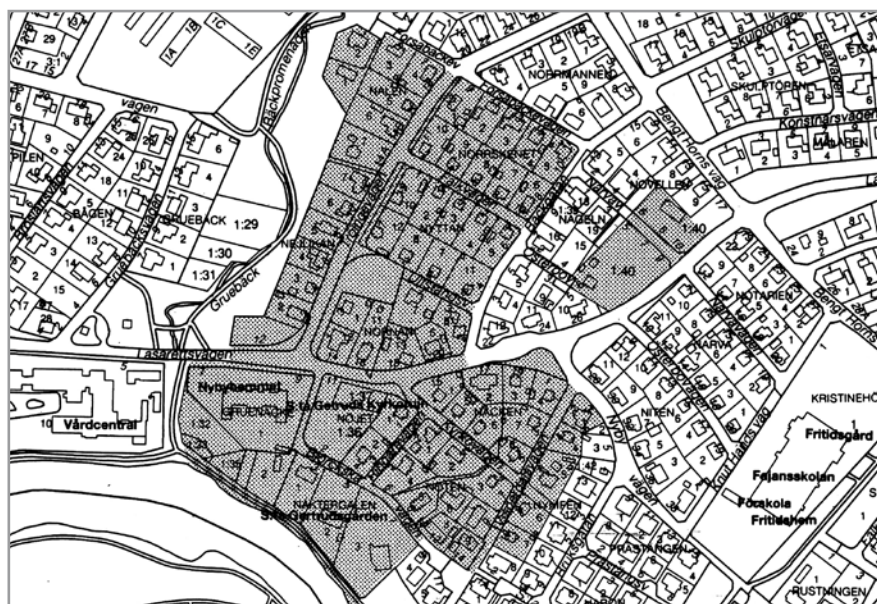
Sedan dess har stora delar av den gamla bebyggelsen i kvarteret Nyckeln rivits, men kvarteret Svärdet är fortfarande oförändrat. Kvarteret utgör värdeenhetsligt område 3:11 i "Stadens yttre årsringar". Se sidorna 53-56.

Hallands läns museer, Landsantikvarien:

Östra gårdet, Falkenberg. Kulturhistorisk undersökning av de äldsta egnahems-kvarteren. (1995)

I rapporten beskrivs byggnaderna i de äldre egnahems-kvarteren i det skick de befann sig 1995, mot bakgrund av en historik över området. Syftet var att sprida information om den kulturhistoriskt intressanta miljön.

Värdeenhetsligt område 4:7 i "Stadens yttre årsringar", Falkvägen i N-kvarteren, ligger inom detta område. Se sidorna 73-74.

Falkenbergs kommun och Hallands läns museer, Landsantikvarien:

Bygd att vårda! Kulturmiljövårdsprogram för Falkenbergs kommun (1991)

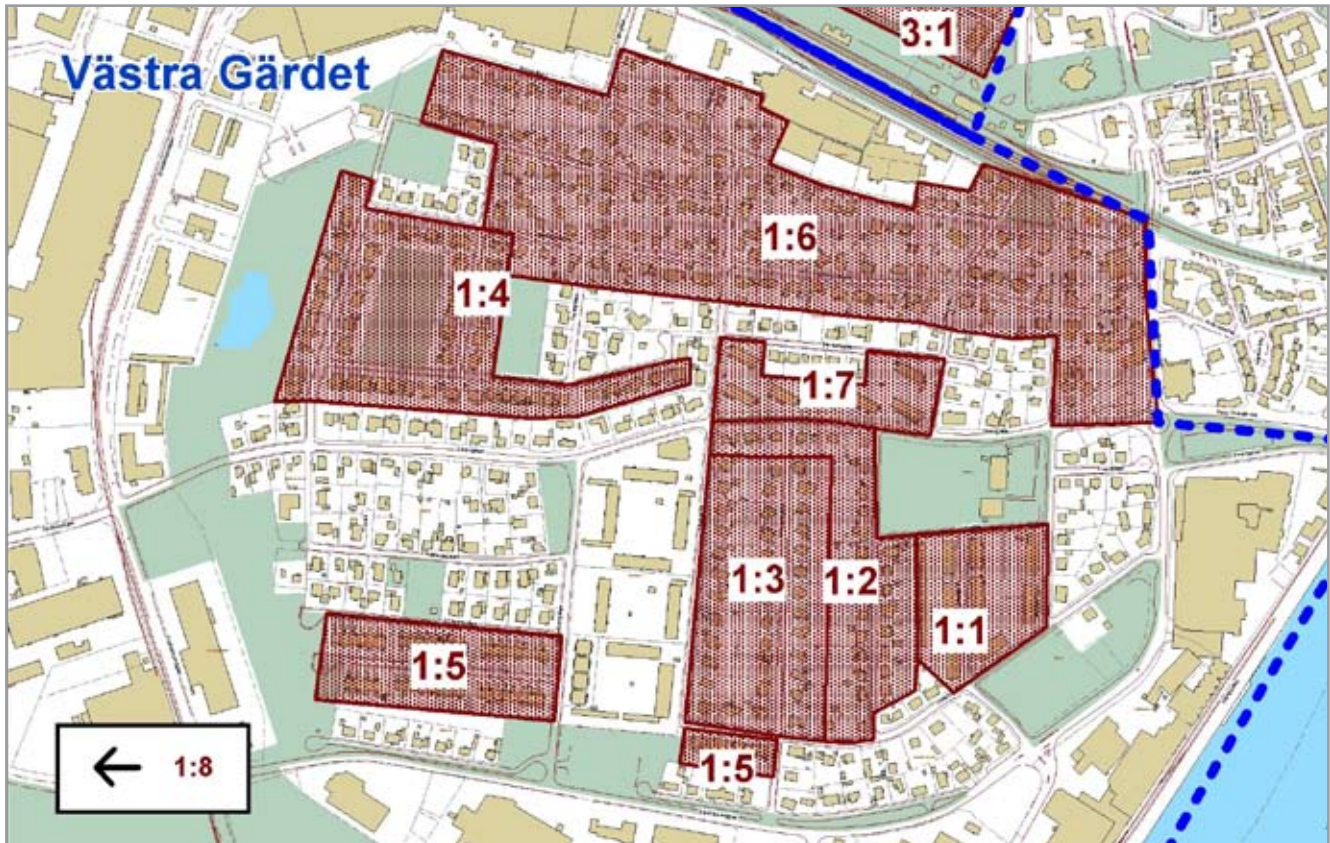
I programmet har valts ut särskilt värdefulla miljöer och objekt, i första hand på landsbygden. Bland de utpekade områdena finns även Falkenbergs innerstad och de kvarter i Herting som omfattas av bevarandeplanen. Vinbergs kyrkomiljö, som utgör värdeenhetsligt område 11:1 i "Stadens yttre årsringar" (sidorna 168-170), finns med i Bygd att vårda! som kulturmiljö nr 23.

ÖVRIGA KÄLLOR

- ABF Norra Halland och Falkenbergs kulturnämnd: *Stenhuggarna i Skrea* (1988)
- Anderson, Anders: *Skrea socken* (1952)
- Andersson, Torsten: *Människor och miljöer på Stafsinge strand* (2003)
- Boro-hus *Katalog nr. 13* (1936)
- Falkenbergs Bostads AB: *FaBo – alla tiders boende* (2000)
- Falkenbergs Bostads AB: *Jubileumsskrift. 50 år, 1950-2000*
- Falkenbergs Kultur- och hembygdsförening: *Falkenberg, staden som hembygd. Bidrag till Falkenbergs historia. Jubileumsskrift 1945-1995*
- Hallands Nyheter, artikel: *Västra gårdet och hamnen*.2000-10-17
- Hellström, Anna, Inst. för kulturvård, GBG:s universitet: *Badstugor i Falkenberg* (1994)
- Hägge, Eric: *Kommunalt sekel, Falkenbergs Stadsfullmäktige 1866-1965* (1966)
- Johansson, Ingeman m.fl: *Vinbergsortens Lantmannaförening 100 år* (2001)
- Jonsson, Leif: *Från egnahem till villa. Enfamiljshuset i Sverige 1950-1980* (1985)
- Kungliga bostadsstyrelsen: *Typritningskatalog* (1956)
- Larsson, Alrik: *En bok om Vinberg* (1972)
- Morup – Stafsinge hembygdsförening: *En bok om Stafsinge. Kust- och bondebygd med anrik herrgårdskultur* (1992)
- PRO Falkenbergs dokumentationscirkel: *Tider som flytt. En återblick på Herting, Hjortsberg och Skrea strand i Falkenberg*
- Rudberg, Eva, Svenska Turistföreningen: *Folkhemmets byggande under mellan- och efterkrigstiden* (1991)
- Stockholm AB SvenskaTrähus: *Monteringsfärdiga svenska trähus*
- Tidskriften hem i Sverige: *Villabyggarboken* (1945)

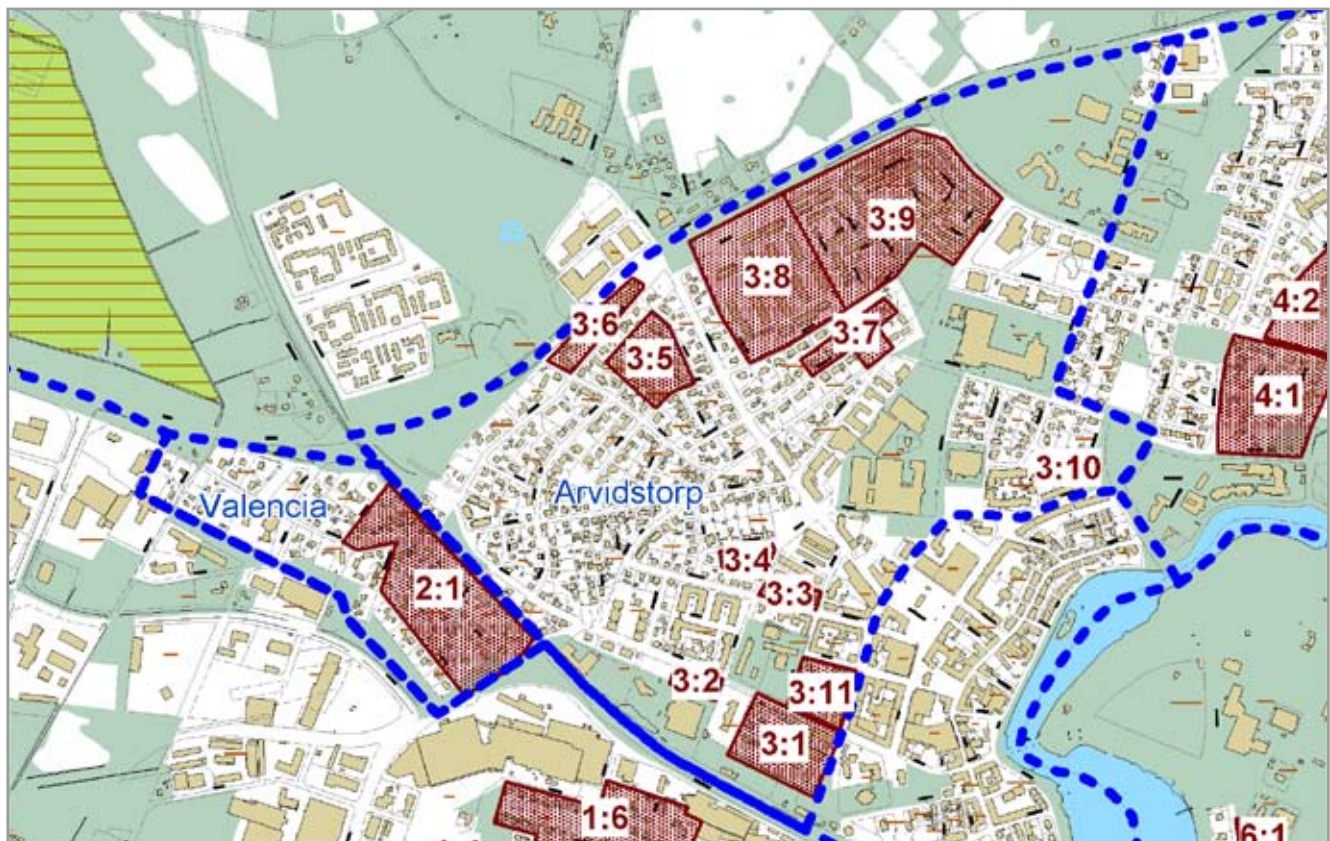
STADSDELSKARTOR MED VÄRDE-ENHETLIGA OMRÅDEN

1. Västra gårdet

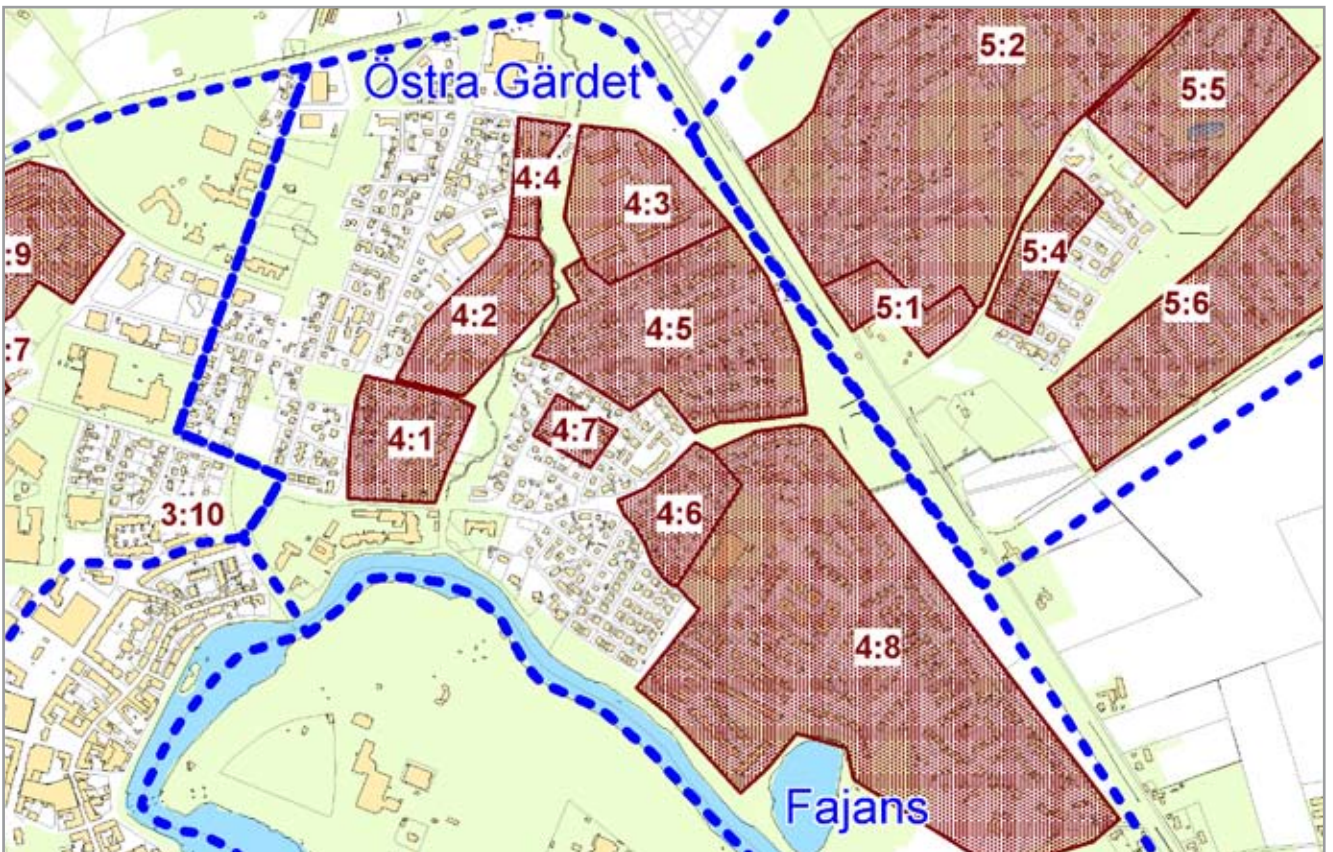

2. Valencia

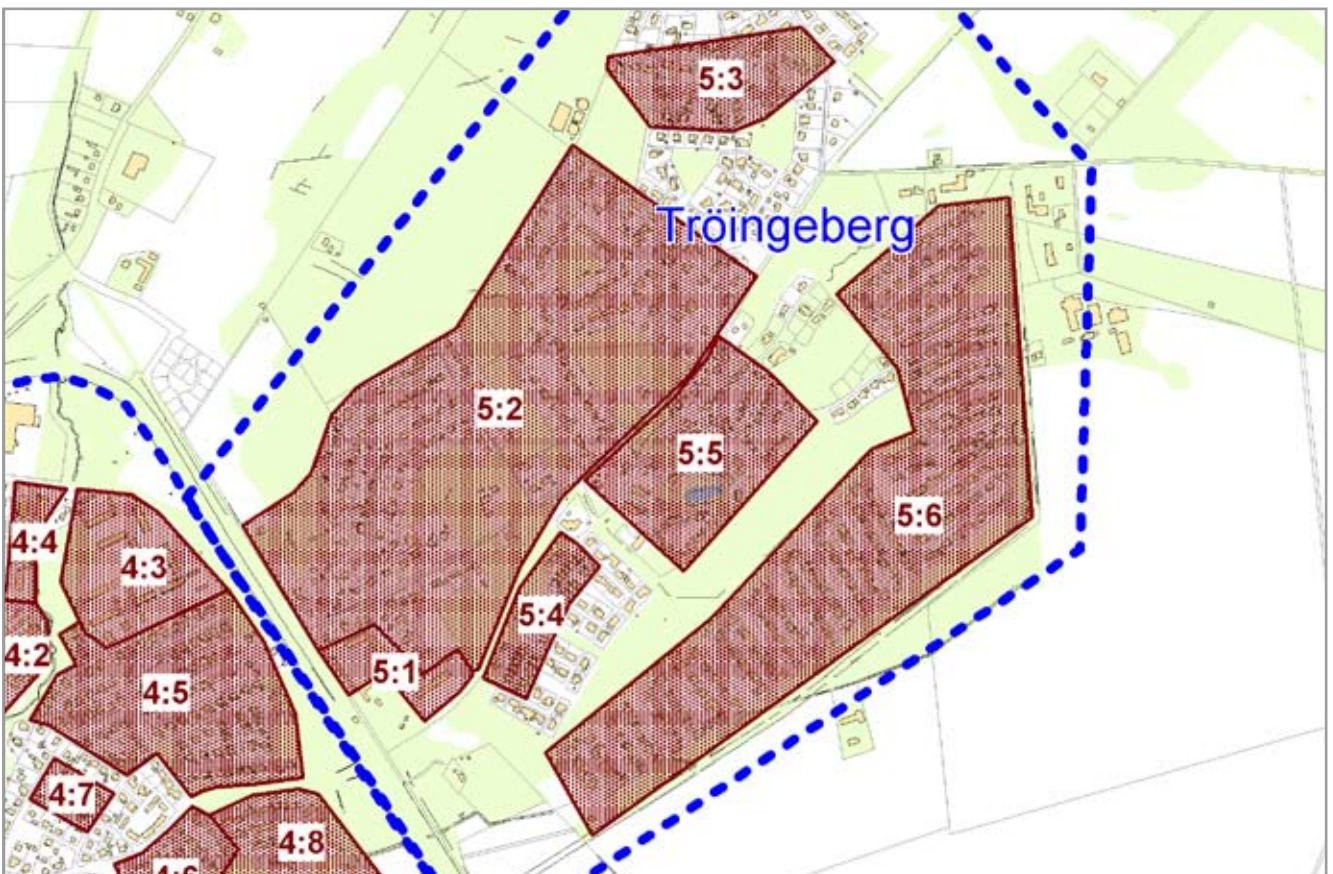
3. Arvidstorp och delar av centrala staden

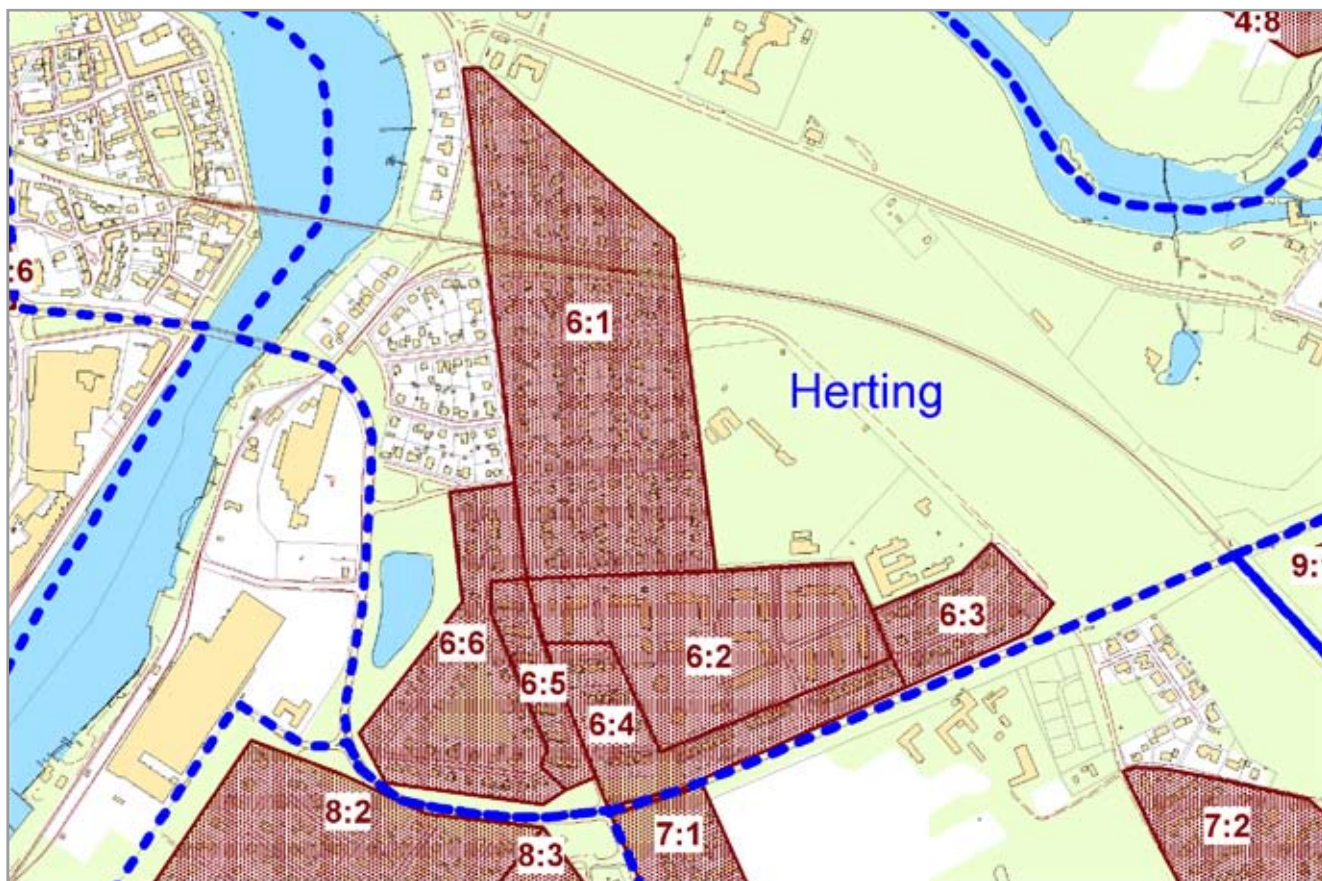
4. Östra gårdet och Fajans

5. Tröingeberg

6. Herting

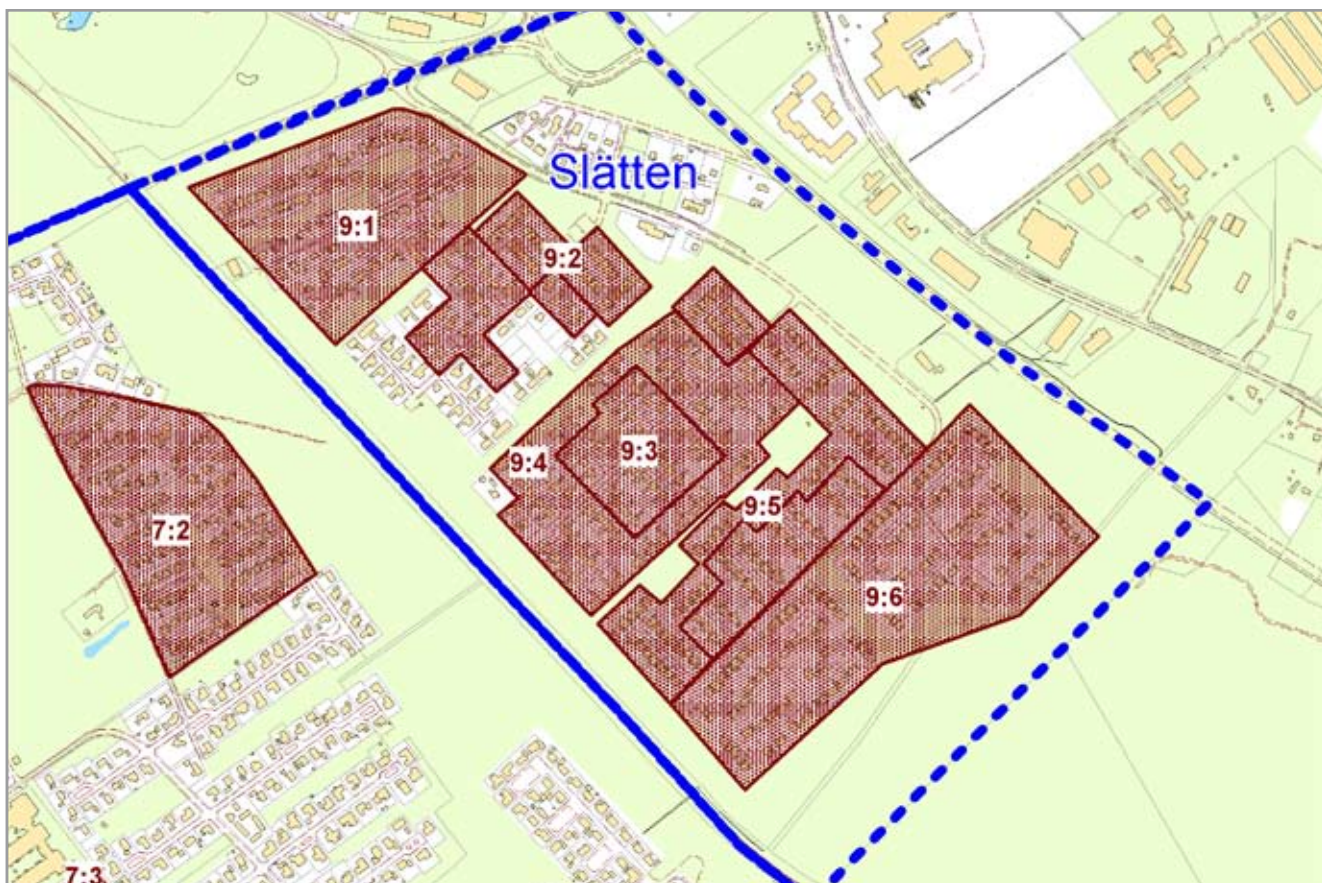

7. Hjortsberg / Kristineslätt

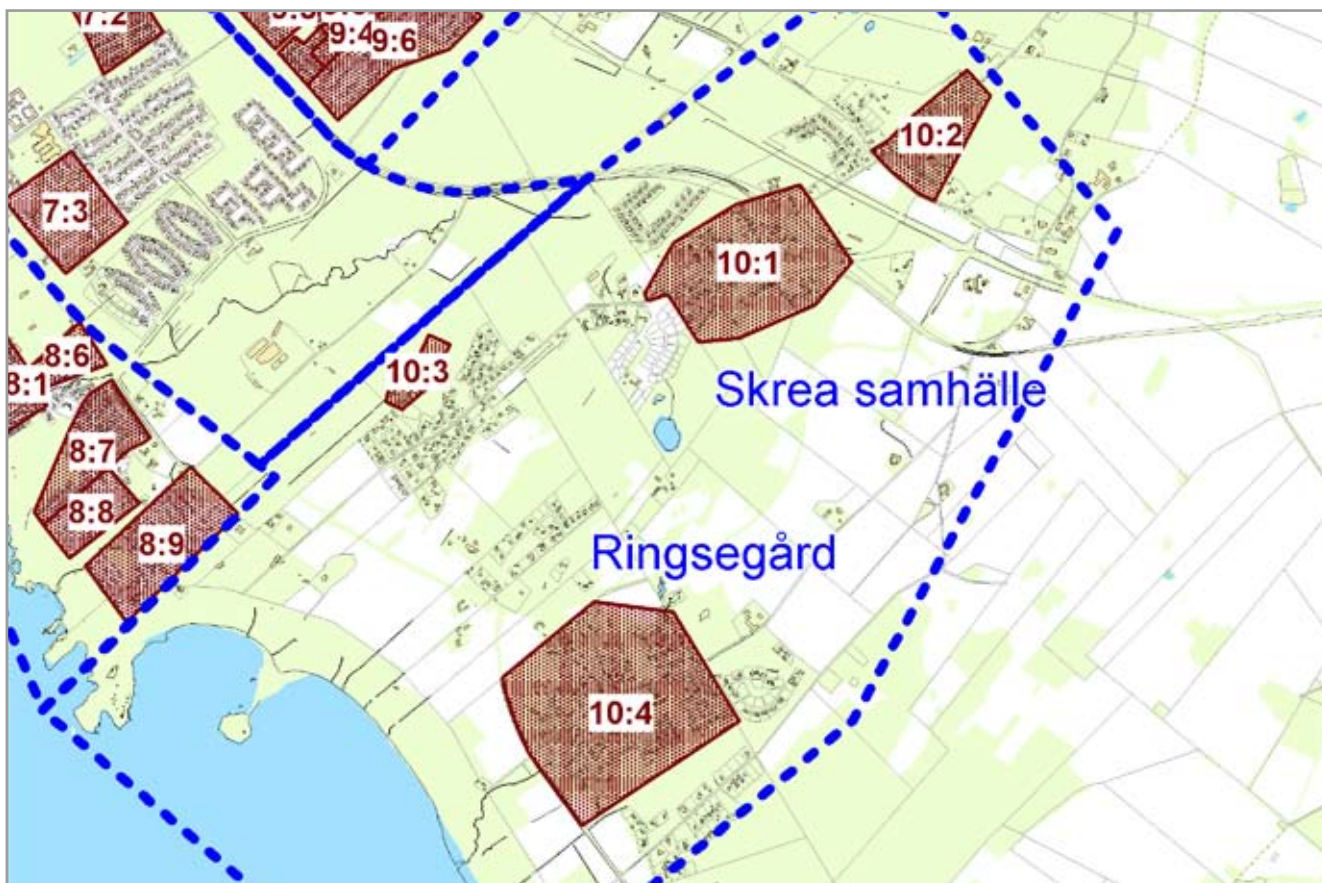
8. Skrea strand

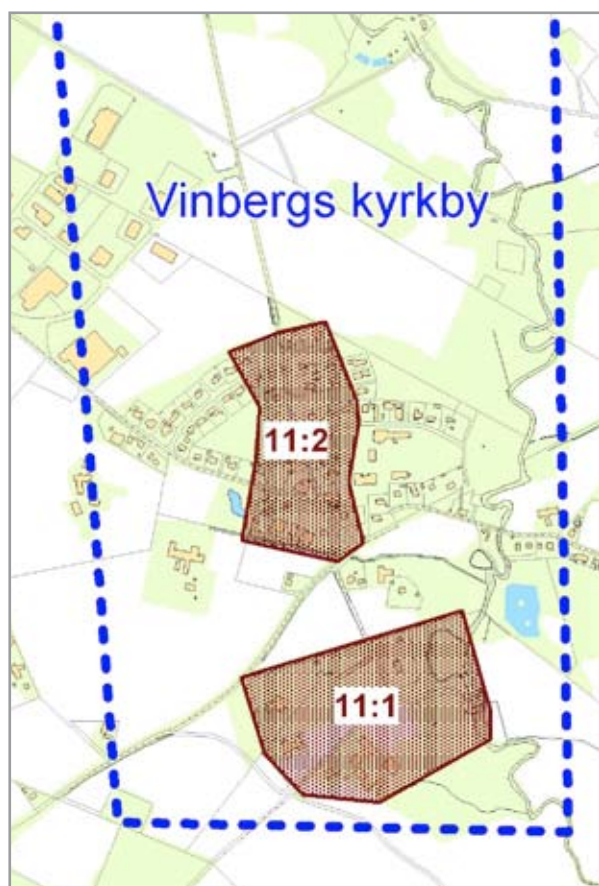
9. Slätten

10. Skrea samhälle / Ringsegård

11. Vinbergs kyrkby och samhälle

12. Skogstorp

